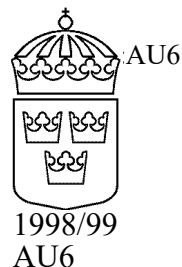

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU6

Vissa frågor om jämställdhet

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas 13 motioner från den allmänna motionstiden 1998 med förslag som rör jämställdhet mellan kvinnor och män. Motionerna innefattar en rad olika frågor, däribland inriktningen av jämställdhetspolitiken, lönediskriminering och löneskillnader mellan kvinnor och män, attitydpåverkande insatser, kvotering, jämställdhetsmärkning, meriter vid ansökan om arbete eller utbildningsplats, mansrollen och insatser för kvinnor inom arbetsmarknadspolitiska program.

Samtliga motioner avstyrks, bl.a. med hänvisning till pågående översyn av vissa delar av jämställdhetslagen.

Företrädare för Moderaterna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet har avgett reservationer.

Motionerna

1998/99:A801 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en sänkt veckoarbetstid.

1998/99:A802 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principer och utgångspunkter för en modern jämställdhetspolitik,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning av det så kallade Kunskapslyftet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avskaffa den offentliga sektorns monopolställning inom kvinnodominerade sektorer i förvärvslivet,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvotering.

1998/99:A804 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

2. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att komma med förslag om hur den regionala nivån i jämställdhetsarbetet kan stärkas.

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om löneskillnaderna mellan kvinnor och män,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av ökad informationsspridning för att åstadkomma en attitydförändring så att vård av egna barn i hemmet får en högre status och inte blir ett hinder i karriären,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Jämställdhetsombudsmannen ges ökade möjligheter att verka för att den osakliga löneskillnaden mellan kvinnor och män försvinner,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Jämställdhetsombudsmannen ges ökade möjligheter att kraftfullt verka för att ledande positioner inom näringsliv, offentlig sektor och samhället i övrigt görs tillgängliga för kvinnor på samma villkor som för män.

1998/99:A806 av Christina Axelsson och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av korrekt och omfattande lönestatistik.

1998/99:A807 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en proposition läggs fram snarast i enlighet med förslagen i slutbetänkandet ”Ty makten är din ...”,

2. att riksdagen hos regeringen begär att ett tilläggsdirektiv ges till utredningen som skall se över jämställdhetslagen i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att även länens jämställdhetsexperter skall ha tillsynsansvaret för jämställdhetslagen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvotering av underrepresenterat kön vid tillsättning av tjänster inom myndigheter och statliga verk,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om 3 R-metoden,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att eventuella skillnader i utfall för kvinnor och män vad gäller nedskärningar i den offentliga sektorn genomgående undersöks,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att aktivt verka för att jämställdhetsmärkning blir en vedertagen kvalitetsmärkning,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att stödja projekt inom medierna som syftar till att ge ungdomarna en icke-stereotyp bild av kvinnor,

13. att riksdagen hos regeringen begär att en tvärpolitisk utredning tillsätts för att analysera den nya mansrollen och hur kunskaperna från utredningen skall föras ut till allmänheten i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:A808 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att jämställdhet skall genomsyra alla politiska beslut liksom den politiska verksamheten,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om invandrarkvinnornas situation på arbetsmarknaden,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en skärpning av jämställdhetslagen och tillämpning av EG:s rättslagstiftning.

1998/99:A809 av Birgitta Ahlqvist och Elisebeht Markström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lika lön för lika och likvärdigt arbete.

1998/99:A810 av Maria Larsson m.fl. (kd) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att opinionsbilda kring föräldraledighet som en kompetenshöjande faktor i arbetslivet,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hemarbete och anhörigvård som meritgrund vid ansökan till annat arbete och till olika utbildningar,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om offentliga arbetsgivares ansvar att uppmuntra manliga anställda att ta ledigt med sina barn,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om intensifiering av arbetet med att få bort osakligt grundade löneskillnader från svenskt arbetsliv,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhet som ett kvalitetskriterium för offentlig sektor och företag,
11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om invandrarkvinnors specifika kompetens,
12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ansträngningar att göra IT-sektorn till en jämställd sektor,

1998/99:A811 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en flerårsplan för att höja löneläget för kvinnodominerade yrkeskollektiv med längre utbildning,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av fler män inom vården och skolan,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avskaffandet av de facto-monopolen inom den offentliga sektorn,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en opinionsbildande kampanj för föräldraledighet i allmänhet och pappaledighet i synnerhet,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om JämO:s nyckelroll när det gäller rättsliga processer i lönediskrimineringsfall,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillsättandet av en ny lönediskrimineringsutredning.

1998/99:So466 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

9. att riksdagen begär att regeringen till översynen av jämställdhetslagen beslutar om tilläggsdirektiv om en utvidgning av jämställdhetslagen till skola och utbildningsväsende.

1998/99:Ub454 av Britt-Marie Danestig m.fl. (v) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att högre utbildning under en treårsperiod skall utgöra ett särskilt ansvarsområde för JämO.

1998/99:Ub803 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att studenter skall omfattas av lagen om sexuella trakasserier.

Utskottet

Inledning

I detta betänkande behandlar arbetsmarknadsutskottet vissa frågor om jämställdhet. Motionerna, som väckts under den allmänna motionstiden hösten 1998, tar upp en rad olika aspekter på jämställdhet.

I budgetpropositionen för 1999 (prop. 1998/99:1) redovisas det pågående samarbetet mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Samarbetet berör fem områden, däribland jämställdhet. I budgetpropositionen preciseras vissa särskilda insatser på jämställdhetsområdet inom ramen för detta samarbete (se den reviderade finansplanen s. 25).

Utskottet har också tidigare under riksmötet behandlat motionsyrkanden om jämställdhet (bet. 1998/99:AU1). Inom ramen för sina ansvarsområden behandlar även andra riksdagsutskott jämställdhetsfrågor. Utbildningsutskottet utarbetar exempelvis ett särskilt betänkande om jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet.

Motionerna refereras i det följande utan angivande av årtal (1998/99).

1 Mål och inriktning

Motioner

Moderata samlingspartiet föreslår i motion A802 (yrk. 1 och 9) en ny inriktning av jämställdhetspolitiken så att den bidrar till att självständiga kvinnor och män kan forma sin tillvaro enligt egna önskemål och behov. Politiken kan och skall inte styra människorna i deras vardag utan dess uppgift är att skapa möjligheter till mångfald.

Moderaterna anger flera områden där politiska åtgärder kan underlätta jämställdhet. Skattesystemet tvingar in många i bidragsberoende och leder till orimliga marginaleffekter. Därför måste skatterna sänkas. Många dignar under dubbla arbetsbördor och har svårt att förena familjeliv och förvärvsarbete. Därför krävs skattereduktion på hemnära tjänster. Dagens socialdemo-

kratiska familjepolitik går i alltför stor utsträckning ut på att ge pekpinnar och att styra. Moderaterna vill återföra makten till familjen. Det är viktigt med engagemang från föräldrarnas sida men detta måste också vara ekonomiskt möjligt.

Verklig jämställdhet handlar enligt motionärerna om att alla skall ges samma möjligheter i livet. Det handlar primärt om rättvisa mellan individer, och inte mellan kön. Kvinnors och mäns möjlighet att välja en jämställd tillvaro måste underlättas. De politiska besluten skall skapa möjligheter för jämställdhet och underlätta för individerna att på egen hand, eller i samförstånd med make/maka/sambo/särbo, kunna styra sin egen vardag och kombinera arbete och familj.

Den viktigaste åtgärden för att modernisera och förbättra kvinnors arbetsmarknad är enligt Moderaterna att bryta de offentliga monopolerna. Den offentliga sektorns monopol inom kvinnodominerade verksamhetsområden skapar otrygghet och inlåsning. Genom att bryta monopolerna kan bristerna i vård och omsorg rättas till och arbetsmarknaden för kvinnor bli friare.

Partiet tror inte att det går att lagstifta fram jämställdhet eftersom det i grunden är en fråga om inställning och attityder. Jämställdhet kräver dialog, samförstånd och långsiktigt arbete.

Centerpartiet anser i motion A808 (yrk. 1) att det övergripande målet för jämställdhetsarbetet måste vara att värderingar som syftar till jämställdhet skall genomsyra all verksamhet och komma till uttryck i samhällsarbetet. Det innebär också att alla politiska beslut inom alla samhällssektorer måste betraktas ur ett kvinno- och mansperspektiv. Enligt partiet skapas förutsättningar för ett jämställt samhälle genom decentralisering och närdemokrati.

Enligt *Folkpartiet* i motion A811 (yrk. 1 delvis och 3) framstår lönediskriminering av kvinnor som den mest spridda av kvarvarande former av könsdiskriminering. Att avskaffa de löneskillnader som endast kan förklaras av kön framstår, vid sidan av insatser för att radikalt minska våldet mot kvinnor, som den viktigaste uppgiften för jämställdhetspolitiken.

Att reformera den offentliga sektorn och avskaffa de facto-monopolerna där är enligt Folkpartiet en av de viktigaste jämställdhetsreformerna. Fler arbetsgivare bör få möjlighet att utföra offentligt finansierade tjänster inom bl.a. vård och skola. Så länge kvinnor inom vård, omsorg, utbildning och service till människor hindras att förverkliga sina idéer utanför de offentliga monopolerna hämmas kvinnlig skaparkraft. Jämställdheten motverkas och resurser förslösas.

Miljöpartiet begär i motion A807 (yrk. 1 och 7) att regeringen omgående skall lägga fram en proposition i enlighet med förslagen i Kvinnomaktutredningens slutbetänkande (SOU 1998:6) *Ty makten är din ...*

Kvinnor är i högre grad än män beroende av att den offentliga sektorn är ordentligt utbyggd. Detta gäller både i fråga om serviceutnyttjande och sysselsättning. Miljöpartiet anser att konsekvensanalyser bör genomföras av eventuella skillnader i utfall för kvinnor och män när det gäller nedskärningar i den offentliga sektorn.

Målen för jämställdhetspolitiken ligger fast. Det är en uppfattning som slogs fast av regeringen i budgetpropositionen för 1999 och som delas av utskottet. Det innebär att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla väsentliga områden i livet. Vidare innebär det en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män, samma möjligheter till ekonomiskt oberoende, lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet. Det innebär också att kvinnor och män skall ha lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger, delat ansvar för hem och barn samt frihet från könsrelaterat våld.

Utskottet kan mot denna bakgrund konstatera att det råder stor överensstämmelse mellan Centerpartiets uppfattning i motion A808 och pågående strävanden att införliva ett jämställdhetsperspektiv på alla politikområden. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion A808 yrkande 1 (c) i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad utskottet anför.

Insatserna för att öka jämställdheten måste kännetecknas av stor bredd. Jämställdhetsperspektivet måste införlivas på alla politikområden, vilket regeringen också betonat i budgetpropositionen. Det gäller t.ex. fortsatt metodutveckling och utbildning samt satsningar på information och kunskapsutveckling.

I likhet med Folkpartiet i motion A811 vill utskottet starkt betona betydelsen av att osakliga löneskillnader undanröjs. Det är bl.a. av detta skäl som en översyn för närvarande görs av vissa delar av jämställdhetslagen (dir. 1998:60 resp. 1998:98, se avsnitt 2).

Som regeringen framhåller i budgetpropositionen kommer Sveriges EU-medlemskap att kräva stora insatser på jämställdhetsområdet, mot bakgrund av den ökade politiska vikt som jämställdhetsfrågorna fått inom EU på senare tid. EU:s strategi för sysselsättning berör i hög grad kvinnors villkor på arbetsmarknaden och kommer att kräva fortsatta insatser även på nationell nivå, framhåller regeringen i budgetpropositionen.

Det är enligt utskottets uppfattning positivt att EU betonar betydelsen av att införliva ett jämställdhetsperspektiv på olika områden. Frågan togs exempelvis upp i slutsatserna från Europeiska rådets möte i Wien i december 1998. Där uttalade stats- och regeringscheferna att medlemsländerna, när de ser över sina nationella handlingsplaner för sysselsättningen, ”bör ägna särskild uppmärksamhet åt att göra påtagliga framsteg med att främja lika möjligheter mellan kvinnor och män, i synnerhet genom benchmarking och en strategi för mainstreaming av jämställdhetsperspektivet”.

Jämställdhet är ett av fyra områden som Sverige särskilt prioriterar i det fortsatta EU-arbetet. Detta slogs fast av statsministern i samband med riksdagens partiledardebatt den 29 oktober 1998. Enligt svensk uppfattning bör klara mål utarbetas för jämställdhetsarbetet, på motsvarande sätt som vad gäller för EU:s sysselsättningsarbete. Målen för arbetet kan formuleras ungefär på följande sätt: minskade löneskillnader, ökat arbetskraftsdeltagande, höjd utbildningsnivå och förbättrad kvinnorepresentation i politiken.

I sammanhanget kan vidare nämnas att regeringen under 1999 kommer att arrangera en europeisk jämställdhetskongress. Kongressen kommer bl.a. att behandla frågor om s.k. benchmarking.

Miljöpartiet anser i motion A807 att Kvinnomaktutredningens förslag omedelbart skall föreläggas riksdagen i form av en proposition. Som framgår av budgetpropositionen har utredningens slutbetänkande *Ty makten är din ...* (SOU 1998:6) remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har publicerats i departementsserien (Ds 1998:59). I budgetpropositionen redovisas att ett arbete pågår och kommer att fortsätta för att sprida och följa upp den omfattande kunskap på området som tagits fram av utredningen. Utskottet vill vidare peka på att utredningen om ett förstärkt förlikningsmannainstitut i sitt slutbetänkande (SOU 1998:141) *Medling och lönebildning* tagit upp vissa förslag från Kvinnomaktutredningen rörande bevakning och analys av löneutvecklingen för kvinnor och män. Utskottet redovisar i avsnitt 2 förslag som rör jämställdhetsområdet och som har lagts fram av utredningen om ett förstärkt förlikningsmannainstitut. Enligt utskottets uppfattning bör pågående utredningsarbete respektive arbete i Regeringskansliet avvaktas. Motionerna A802 yrkande 1 (m), A811 yrkande 1 delvis (fp) och A807 yrkande 1 (mp) avstyrks.

I motioner från Moderaterna och Folkpartiet tecknas en bild av att offentliga monopol medför otrygghet och inläsningseffekter och därmed motverkar jämställdhet.

Utskottet kan konstatera att behovet av sådan verksamhet som i huvudsak bedrivs av kommunerna kommer att öka starkt framöver. Enligt en rapport som publicerades av Kommunförbundet i februari 1999 kommer mycket stora rekryteringsbehov att föreligga framöver. Kommunförbundet bedömer att 625 000 medarbetare behöver rekryteras för vård, omsorg och skola fram till år 2010. Orsakerna är främst att stora pensionsavgångar sker samtidigt som behovet av äldreomsorg blir större och antalet skolbarn ökar kraftigt. Detta ställer enligt utskottets uppfattning krav på hög tillväxt och en stark offentlig sektor med starka och sunda offentliga finanser. Det är också viktigt att resurserna används effektivt.

I kommunerna och landstingen utgör kvinnorna 80 % av de anställda. Motsvarande andel är 42 % i statsförvaltningen och 36 % inom näringslivet. I kommunerna har alternativa driftsformer blivit vanligare under senare år. Kommunförbundet redovisar i *Kommunerna i framtiden*, förbundets långtidsutredning om behov och resurser till år 2010, aktuella uppgifter om alternativa driftsformer. Med begreppet 'alternativa driftsformer' avses verksamheter som helt eller delvis finansieras av kommunen, men som bedrivs av någon annan än kommunen, exempelvis privata företag, brukarkollektiv och friskolor.

Inom barnomsorgen uppgick antalet barn i enskilda driftsformer till 9 % av det totala antalet inskrivna barn år 1997. Antalet barn och elever i enskilda daghem och friskolor ökar snabbare än i den kommunala verksamheten. Också inom fritidsverksamheten blir alternativa driftsformer allt vanligare. Enligt Kommunförbundet drivs eller ägs omkring hälften av fritidsanläggningarna av föreningar. Även inom äldreomsorgen ökar de alternativa driftsformerna i omfattning. Andelen kommuner som hade lagt delar av äldre-

omsorgen på en annan huvudman uppgick till 37 % 1996. Inom missbrukarvården var motsvarande andel 43 % och inom området vård av barn och ungdom ca 70 %.

Inom samtliga dessa områden väntas de alternativa driftsformerna komma att öka i omfattning, möjligen med undantag för individ- och familjeomsorgen där redan en stor del av vården sker i alternativa driftsformer. Till detta kommer att kommunaltekniska verksamheter i ökande utsträckning blir konkurrensutsatta.

Utskottet kan mot denna bakgrund konstatera att det blir allt vanligare att verksamheter, som helt eller delvis finansieras av kommunen, drivs av någon annan än kommunen. Inom kommunerna sker således betydande strukturförändringar, något som motionärerna inte förefaller ha uppmärksammat.

Det finns såvitt utskottet känner till inte några uppgifter om i vilken utsträckning den ökade förekomsten av alternativa driftsformer lett till en jämnare könsfördelning. Utskottet vill dock betona att det krävs ett fortsatt aktivt arbete för att främja jämställdhet såväl i offentlig som i annan verksamhet.

Med anledning av Miljöpartiets begäran i motion A807 om konsekvensanalyser när det gäller välfärdsutvecklingen vill utskottet peka på att en särskild kommitté har tillsatts med uppgift att utarbeta ett välfärdsbokslut över 1990-talet (dir. 1999:7). Kommittén skall sammanställa befintlig kunskap om välfärdsutvecklingen och identifiera de områden där behovet av ökad kunskap kring denna utveckling är angelägen.

Motionerna A802 yrkande 9 (m), A811 yrkande 3 (fp) och A807 yrkande 7 (mp) avstyrks.

2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens roll

Motioner

I avsnittet behandlas motionsyrkanden om löneskillnader mellan kvinnor och män, lönediskriminering och lönestatistik. I de motioner som tas upp i avsnittet återfinns såväl mer allmänt formulerade krav på exempelvis förstärkta insatser inom ett visst område som yrkanden om tillsättande av utredningar respektive förslag om förstärkt lagstiftning.

Enligt *Kristdemokraterna* i kommittémotion A810 (yrk. 7) måste osakligt motiverade löneskillnader undanröjas. Arbetet med detta måste intensifieras.

Centerpartiet poängterar i motion A808 (yrk. 4) att lönediskriminering inte får förekomma och kräver därför att jämställdhetslagen (1991:433) skärps. Det finns enligt Centerpartiet inte stöd i lagen för att Jämställdhetsombudsmannen skall kunna genomföra ett tillfredsställande utredningsarbete vid anmälan om lönediskriminering. Därför har anmälningar om sådan diskriminering nästan upphört att förekomma. Partiet anser att Sverige skall tillämpa EG-lagstiftningen och att EG-direktiven om lika lön för kvinnor och män samt för lika och likvärdigt arbete skall vara bindande även i Sverige. I syfte

att motverka lönediskriminering förordar Centerpartiet vidare lagstiftning om att lönestatistik skall utarbetas som tydligt redovisar löneskillnader.

Folkpartiet anser i motion A811 (yrk. 1 delvis, 2, 7 och 8) att avskaffande av löneskillnader till följd av kön är en av de viktigaste uppgifterna för jämställdhetspolitiken. Mot denna bakgrund vill partiet att staten tillsammans med Landstingsförbundet och Kommunförbundet skall utforma en flerårsplan för att höja löneläget för kvinnodominerade yrkesgrupper med längre utbildning.

Det är av flera skäl angeläget att öka andelen män bland anställda i skolan, förskolan, äldreården och sjukvården. Ett av skälen är att en ökad andel män kan ha en positiv effekt på löneutvecklingen för dessa grupper.

Bevissituationen i mål rörande lönediskriminering är ofta mycket komplicerad. Den arbetsvärdering som krävs tar betydande resurser i anspråk. JämO har en nyckelroll i sammanhanget även om det också är önskvärt att fackförbunden är aktiva.

Det vore enligt Folkpartiet bra om ännu en statlig utredning fick i uppgift att följa kvinnors och mäns löneutveckling och eventuellt komma med förslag om ytterligare åtgärder mot lönediskriminering. Vidare bör en ny utredning analysera jämställdhetsplanernas betydelse i lönebildningen. Eftersom mycket tyder på att planerna inte fått förväntad effekt på lönebildningen bör deras utformning eventuellt ändras. Genom att redovisa lönepolicyn i jämställdhetsplanerna skulle möjligheterna att påvisa lönediskriminering underlättas, anser Folkpartiet.

Margareta Viklund (kd) anser i motion A805 (yrk. 1 och 3) att JämO bör ges vidgade möjligheter att verka för att osaklig löneskillnad mellan kvinnor och män skall undanröjas.

Christina Axelsson och Anita Johansson (s) anser i motion A806 att det i det lönestatistiska underlaget för jämställdhetsplaner måste ingå lönestatistik för samtliga personer på en arbetsplats oavsett facklig tillhörighet. Jämställdhetslagen bör förtydligas i detta avseende.

Birgitta Ahlqvist och Elisebeht Markström (s) pläderar i motion A809 för lika lön för lika arbete och anser att JämO:s möjligheter till ingripande vid anmälningar om lönediskriminering bör förbättras. Därför bör en översyn och förstärkning av jämställdhetslagen genomföras. Motionärerna efterlyser vidare en "arbetsvärderingsguide" till hjälp för fackliga organisationer och arbetsgivare som vill prioritera frågan om lönediskriminering i avtalsförhandlingar.

Kompletterande uppgifter

Möjligheterna att få översikt över och göra jämförelser av lönestatistik har förbättrats på senare tid, bl.a. genom tillkomsten av publikationen *Kvinnors och mäns löner* som utarbetas av SCB på uppdrag av Arbetslivsinstitutet. Publikationen har till syfte att dels ge en översiktlig och jämförbar statistik över lönestrukturen för kvinnor och män, dels ge underlag för att bevaka hur

kvinnors och mäns lönerelationer utvecklas över tiden. Hittills har rapporter utkommit för åren 1996 och 1997.

Utredningen om ett förstärkt förlikningsmannainstitut anger i sitt slutbetänkande (SOU 1998:141) *Medling och lönebildning* att den har eftersträvat att utforma förslagen om lönebildning och medling så att de kan främja en positiv utveckling av jämställdheten mellan könen. Enligt utredningen är syftet med de förslag som läggs fram att de skall bidra till en väl fungerande lönebildning och en god utveckling av den svenska ekonomin, med stark tillväxt och stigande sysselsättning utan att inflationen drivs upp. Detta är en nödvändig förutsättning för att sänka arbetslösheten, och det lägger en bra grund för god lönsamhet, starka offentliga finanser, stigande reallöner och goda anställningsvillkor i övrigt.

Beskrivningen av löneutvecklingen ur ett jämställdhetsperspektiv bör enligt utredningen förbättras. En uppgift är att bevaka att lönestatistiken ges en utformning som förbättrar möjligheterna att följa och analysera löneutvecklingen för kvinnor och män. Genom att utvidga branschindelningen skapas bättre analysmöjligheter.

Utredningen hänvisar vidare till sitt delbetänkande *Medlingsinstitut och lönestatistik* (SOU 1997:164) där den föreslog att forskningsdatabasen LINDA skall förses med löneuppgifter. Databasen LINDA (Longitudinal INdividual DATA for Sweden) har utvecklats i samarbete mellan Uppsala universitet, SCB, Riksförsäkringsverket samt Arbetsmarknads- och Finansdepartementen. Genom att komplettera databasen skulle det bli möjligt att genomföra individbaserade analyser av hur löneskillnader mellan kvinnor och män utvecklas. Utredningen föreslår också att en särskild rapport om löneutveckling m.m. i Sverige och omvärlden skall utarbetas varje år och att den skall innehålla ett kapitel där löneutvecklingen analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv.

Utredningen poängterar att det medlingsinstitut som den föreslår bör ha erforderlig kompetens på det juridiska området och då inte minst på jämställdhetsområdet inkl. EG-rätten. Däremot bör det enligt utredningen vara en uppgift för arbetsmarknadens parter att värdera lönerna för olika yrkesgrupper och branscher. Samtidigt är det angeläget att både parter och medlare är medvetna om den lagstiftning som gäller och vilka komplikationer som kan uppträda om det uppstår en motsättning mellan lagstiftning och kollektivavtal.

Lönebildningsfrågor behandlades också av Kvinnomaktutredningen i dess slutbetänkande (SOU 1998:6) *Ty makten är din ....* Kvinnomaktutredningen ansåg att medlingsinstitutet borde ha i uppdrag att bevaka löneutvecklingen för kvinnor och män. Institutet borde vidare regelbundet rapportera om utvecklingen och redovisa analyser om löneutvecklingen ur ett jämställdhetsperspektiv. Utredningen om ett förstärkt förlikningsmannainstitut delar dessa uppfattningar.

En särskild utredare skall – mot bakgrund av de krav som EG-rätten ställer och den föreslagna nya lagstiftningen mot diskriminering – göra en översyn av vissa delar av jämställdhetslagen och lämna de förslag till lagändringar som översynen ger anledning till (dir. 1998:60).

Utredaren skall särskilt

- analysera jämställdhetslagens presumtionsregler i förhållande till EG-rätten och vid behov föreslå lagändringar
- överväga, mot bakgrund av EG:s bevisbördedirektiv, om en definition av begreppet indirekt diskriminering bör införas i lagtexten och om så är fallet lämna förslag till utformning av en definition
- analysera om jämställdhetslagens diskrimineringsförbud och dess krav på jämförelseperson står i överensstämmelse med EG-rätten och om behov finns att föreslå lagändringar samt även i övrigt belysa jämställdhetslagens diskrimineringsförbud
- analysera jämställdhetslagens regler om skadestånd och föreslå de lagändringar som analysen föranleder
- bedöma om de krav som jämställdhetslagens 9 a § om lönekartläggning ställer när det gäller att göra jämförelser mellan kvinnor och män i skilda typer av arbete och för olika kategorier av arbetstagare behöver förtydligas i något avseende och om så är fallet lämna förslag till sådana förtydliganden. Utredaren kan även överväga om någon annan åtgärd i stället kan behöva vidtas för att lagens krav bättre skall uppfyllas i praktiken
- skapa sig en bild av i vilken utsträckning arbetstagarorganisationerna, i sin samverkan med arbetsgivaren om en kartläggning av löneskillnaderna mellan kvinnor och män på arbetsplatsen, har behov av en rätt att få tillgång till uppgifter om enskilda personers löner. Om det finns ett påtagligt sådant behov, bör utredaren överväga om det är nödvändigt och lämpligt att lagtexten ändras och i förekommande fall lämna förslag till en sådan ändring
- pröva om fackliga organisationer skall ges rätt att föra talan om vitesföreläggande i Jämställdhetsnämnden och i Nämnden mot etnisk diskriminering och vid behov lämna förslag om utformning av sådana regler.

Utredningen om översyn av vissa delar av jämställdhetslagen har i december 1998 fått i tilläggsuppdrag (dir. 1998:98) att analysera de frågor som hänger samman med arbetsvärdering och bedöma om det behövs ytterligare åtgärder för att arbetet med att bestämma lika lön för lika och likvärdigt arbete skall underlättas i praktiken.

Utskottets ställningstagande

Allmänt

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män skall ha lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Ett delmål är därför att det skall finnas samma möjligheter för kvinnor och män till ekonomiskt oberoende. Förslag om hur detta delmål skall kunna uppnås har bl.a. lagts fram av Kvinnomaktutredningen. Utredningen har belyst kvinnors respektive mäns tillgång till ekonomiska resurser och hur detta påverkar kvinnors och mäns makt i familjen och samhället.

Utskottet delar Kristdemokraternas uppfattning i motion A810 om att osakligt motiverade löneskillnader måste undanröjas liksom Folkpartiets åsikt i motion A811 att en av de viktigaste uppgifterna för jämställdhetspolitiken är att avskaffa löneskillnader till följd av kön. Däremot är utskottet inte berett att ställa sig bakom Folkpartiets förslag att staten tillsammans med arbetsgivarföreträdarna inom den kommunala sektorn, Landstingsförbundet och Kommunförbundet, skall utforma en flerårsplan för att höja löneläget för kvinnodominerade yrkesgrupper med längre utbildning. Det direkta avgörande inflytandet över lönebildning och avtalsinnehåll ligger hos arbetsmarknadens parter. Utskottet anser att arbetsmarknadens parter också i fortsättningen måste bära huvudansvaret för detta.

Som framgår nedan arbetar för närvarande en särskild kommission med uppgift att underlätta rekryteringen av personal till vård- och omsorgssektorn. Kommissionen har tillsatts av regeringen och innefattar bl.a. företrädare för Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Mot bakgrund av de insatser som redovisats ovan avstyrker utskottet motionerna A810 yrkande 7 (kd) och A811 yrkande 1 delvis (fp).

Utskottet anser i likhet med Folkpartiet i motion A811 att det är angeläget att öka andelen män bland anställda i skola, vård och omsorg. Den könssegregerade arbetsmarknaden måste brytas. För att motverka att könsrollerna konserveras är det vidare väsentligt att fler män arbetar inom skola och barnomsorg, något som också betonats av utbildningsutskottet i betänkandet 1997/98:UbU15 Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet.

Ytterligare ett skäl att öka andelen män bland anställda i skola, vård och omsorg är, som framhålls i Folkpartiets motion, att en ökad andel män i en yrkesgrupp kan ha en positiv effekt på löneutvecklingen för den aktuella gruppen. Aktuell lönestatistik visar att yrkesgrupper med hög andel kvinnor generellt sett är lågavlönade medan högavlönade yrkesgrupper har en jämn könsfördelning eller är mansdominerade (Kvinnors och mäns löner 1997, SCB). Detta är också en fråga som Kvinnomaktutredningen belyst (SOU 1998:6). Utredningen konstaterade att yrkesgrupper med kvinnlig dominans har sämre lön än yrkesgrupper med manlig dominans, även om man sorterar bort faktorer som utbildning, arbetslivserfarenhet, ansvar osv.

En rad åtgärder har vidtagits eller planeras för att öka andelen män i kvinnodominerade sektorer. Här kan exempelvis nämnas att det i direktiven för Lärarutbildningskommittén (dir. 1997:54) sägs att ett problem i dagens lärarutbildningar och för morgondagens skola är den låga andelen manliga studenter, 20 %. Kommittén skall överväga insatser för att åstadkomma en jämnare könsfördelning i rekryteringen till lärarutbildningarna. Utredningsarbetet skall vara avslutat den 3 maj 1999.

Universitet och högskolor skall enligt gällande regleringsbrev vidta åtgärder för att i jämförelse med föregående treårsperiod öka andelen män inom utbildningar där män är underrepresenterade, främst vård- och lärarutbildningar.

I detta sammanhang kan vidare nämnas att 'Fler män till lärarutbildningen' utgör ett av sju huvudområden för Arbetsmarknadsverkets Brytverksamhet under 1999. Genom försöksverksamhet med en ettårig preparandutbildning skall unga arbetslösa män rekryteras till grundskollärare. Den som deltagit i

preparandutbildningen garanteras plats vid Lärarhögskolan. Verksamheten kommer att bedrivas i tre län under 1999.

En särskild kommission har som nämnts inrättats av regeringen med uppgift att kartlägga utbildningsbehoven inom vård- och omsorgssektorn samt att föreslå åtgärder i syfte att underlätta personalrekryteringen (dir. A1998:02). Kommissionen skall bl.a. undersöka hur kommuner och lands-ting arbetar för en jämnare könsfördelning inom vård- och omsorgssektorn. Vidare skall den föreslå åtgärder som motverkar arbetskraftsbrist inom vårdyrkena och därvid fästa särskild vikt vid bl.a. frågan om en jämnare könsfördelning inom vårdsektorn. Kommissionens arbete skall vara slutfört senast den 31 juli 1999.

Mot bakgrund av de pågående och planerade insatser som redovisats ovan avstyrks motion A811 yrkande 2 (fp).

Jämställdhetslagen

Centerpartiet kräver i motion A808 att Sverige skall tillämpa EG-rätten. Därvid pekar motionärerna särskilt på vad som utskottet tolkat som direktiven om lika lön (75/117/EEG) respektive likabehandling (76/207/EEG). Utskottet vill framhålla att själva EU-medlemskapet förutsätter att EG-rätten tillämpas i respektive medlemsland. Redan vid tillskapandet av nu gällande jämställdhetslag (SFS 1991:433), som trädde i kraft den 1 januari 1992, skedde en anpassning till EG-rätten (bet. 1990/91:AU17).

Det åligger vidare varje medlemsstat att införliva EG:s rättsakter i nationell lagstiftning. Genom ändringar av jämställdhetslagen som trädde i kraft den 1 juli 1994 (SFS 1994:292) gjordes ytterligare anpassningar till EG-rätten. Som framgått ovan är flera frågor som rör införande av EG-rätt på jämställdhetsområdet i svensk lagstiftning för närvarande föremål för överväganden i den pågående översynen av vissa delar av jämställdhetslagen.

I motion A808 krävs vidare att jämställdhetslagen skall skärpas i syfte att förhindra lönediskriminering. I samma syfte anser motionärerna att det via lagstiftning bör ställas krav på utarbetande av lönestatistik som tydligt redovisar löneskillnader. Också i motion A806 (s) förespråkas lagreglering rörande lönestatistik. Folkpartiet anser i motion A811 att en ny lönediskrimineringsutredning bör tillsättas.

Av de kompletterande uppgifter som utskottet redovisat ovan framgår att det statistiska underlaget för att på samhälls- eller nivå jämföra kvinnors och mäns löner har förbättrats. När det gäller metoder för att jämföra löner på arbetsplatsen respektive skyldighet att upprätta arbetsplatsrelaterad lönestatistik vill utskottet hänvisa till att en särskild utredare som nämnts gör en översyn av vissa delar av jämställdhetslagen (dir. 1998:98). Utredaren skall analysera de frågor som hänger samman med arbetsvärdering och bedöma om det behövs ytterligare åtgärder för att arbetet med att bestämma lika lön för lika och likvärdigt arbete skall underlättas i praktiken.

I detta sammanhang kan också nämnas att det inom ramen för det pågående samarbetet mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har avsatts 1 miljon kronor för att under budgetåret 1999 tillföra SCB resurser i syfte att vidareutveckla lönestatistik. Med hänvisning till pågående utred-

ningsarbete och insatser avstyrks motionerna A806 (s), A808 yrkande 4 (c) och A811 yrkande 8 (fp). 1998/99:AU6

I motionerna A811 (fp), A805 (kd) och A809 (s) poängteras JämO:s roll i frågor som rör lönediskriminering och arbetsvärdering. I de båda sistnämnda motionerna ställs krav på vidgade befogenheter för JämO respektive översyn och förstärkning av jämställdhetslagen. Utskottet avstyrker motionerna A805 yrkande 1 och 3 (kd), A809 (s) och A811 yrkande 7 (fp) med hänvisning till pågående översyn av vissa delar av jämställdhetslagen.

3 Jämställdhetslagens tillämpningsområde och Jämställdhetsombudsmannens uppdrag i övrigt

Motioner

Vänsterpartiet konstaterar i motion So466 (yrk. 9) att jämställdhetslagen endast omfattar arbetslivet. Partiet anser att den kommitté som för närvarande gör en översyn av jämställdhetslagen genom tilläggsdirektiv bör få i uppdrag att behandla frågan om en utvidgning av jämställdhetslagen till utbildningsväsendet.

Den regionala nivån i jämställdhetsarbetet bör stärkas, enligt *Vänsterpartiet* i motion A804 (yrk. 2). Länsstyrelsernas jämställdhetsexperter bör ha till uppgift att initiera och följa upp jämställdhetsarbetet i regionerna, exempelvis när det gäller jämställdhetsplaner, könsfördelning inom olika verksamheter och jämställdhetsarbetet i skolan. Jämställdhetsexperterna bör också ha tillsynsfunktioner eller svara för annan form av myndighetsutövning.

I kommittémotion Ub454 (yrk. 5) föreslår *Vänsterpartiet* att högre utbildning under en treårsperiod skall utgöra ett särskilt ansvarsområde för JämO. Bakgrunden till förslaget är att det är önskvärt med ett antal klarlägganden rörande jämställdhetsarbetet inom högskolan.

I motion Ub803 (yrk. 18) förespråkar *Folkpartiet* att även studenter skall omfattas av lagregler om sexuella trakasserier.

Miljöpartiet föreslår i motion A807 (yrk. 2 och 3) att utredningen som skall se över vissa delar av jämställdhetslagen genom tilläggsuppdrag får i uppgift att dels klarlägga och vidga JämO:s lagstadgade kompetensområde, dels undersöka om JämO kan bli direkt underställd riksdagen. De länsexperter på jämställdhetsfrågor som finns vid länsstyrelserna bör enligt *Miljöpartiet* även svara för tillsyn över jämställdhetslagens tillämpning på regional nivå. Detta är enligt *Miljöpartiet* ett nödvändigt komplement till JämO:s verksamhet.

Margareta Viklund (kd) anser i motion A805 (yrk. 4) att JämO bör ges ökade möjligheter att verka för att ledande positioner inom näringsliv, offentlig sektor och på andra samhällsområden görs tillgängliga för kvinnor och män på samma villkor.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av motionerna So466 (v) och Ub803 (fp) vill utskottet hänvisa till sina tidigare ställningstaganden med anledning av motionsförslag om

utvidgning av jämställdhetslagens tillämpningsområde. Utskottet erinrade senast i betänkande 1997/98:AU10 om att jämställdhetslagen har en arbetsrättslig karaktär och att utskottet ansett att det bör förbli så. Lagen reglerar förhållanden som rör arbetsplatsen och förhållandet mellan arbetsgivare och anställda och i vissa fall arbets sökande.

I sammanhanget kan nämnas att utskottet nyligen i betänkande AU4 Ny lagstiftning mot diskriminering i arbetslivet avvisat krav på en utredning om utvidgning av tillämpningsområdet för den föreslagna lagen med åtgärder mot etnisk diskriminering till att omfatta utbildnings- och värnpliktsväsendet.

När det gäller frågan om sexuella trakasserier vill utskottet erinra om att högskolorna från den 1 september 1998 fick ett utvidgat ansvar för att förebygga och förhindra sådana trakasserier. Högskolorna skall enligt 1 kap. 9 § högskoleförordningen (1993:100) ”vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att någon student utsätts för sådant ovälkommet uppträdande av sexuell natur eller annat ovälkommet uppträdande grundat på kön som kränker en students integritet i högskolestudierna (sexuella trakasserier)”. En direkt hänvisning till jämställdhetslagen återfinns vidare i högskoleförordningen. I förordningen anges att det av 6 § jämställdhetslagen framgår att en arbetsgivare skall vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att någon arbetstagar utsätts för sexuella trakasserier.

Motionerna So466 yrkande 9 (v) och Ub803 yrkande 18 (fp) avstyrks.

Med anledning av kraven på förstärkt tillsyn enligt jämställdhetslagen på regional nivå vill utskottet upplysa om följande. Enligt vad som framgår av budgetpropositionen har samtliga länsstyrelser utarbetat strategier för länens jämställdhetsarbete under perioden 1997–2000. Arbetet med att analysera och beakta jämställdhetsperspektiv på alla sakområden vinner insteg. De flesta län har också, enligt vad som redovisas i budgetpropositionen, utvecklat rutiner och system för att kunna redovisa statistik och fakta könsuppdelat.

Länsstyrelsernas ansvar för jämställdhetsarbetet framgår både av verksamhetsförordningen (1995:1322) och förordningen med länsstyrelseinstruktion (1997:1258). Genom länsstyrelsernas regleringsbrev för 1999 skärps kravet på jämställdhetsarbetet. Det åligger länsstyrelserna att se till att de nationella målen för jämställdhetspolitiken får genomslag i länet. Länsstyrelserna skall i samverkan mellan kommuner, landsting, andra statliga myndigheter, näringsliv samt berörda organisationer vidta åtgärder för att nå målen i länets jämställdhetsstrategi. Länsstyrelserna skall vidare utveckla rutiner och system för individbaserad statistik samt övriga metoder för att införliva ett könsperspektiv i sakfrågorna.

Det ställs också återrapporteringskrav på länsstyrelserna. De skall redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att nå målen i länets jämställdhetsstrategi och bedöma resultaten. I återrapporteringskravet ingår även att redovisa vilka metoder som tillämpas för att säkerställa att könsaspekten beaktas i länsstyrelsernas verksamhetsgrenar. Regeringen har vidare i regleringsbrevet givit länsstyrelserna i uppdrag att redovisa och bedöma hur genomförda insatser har utvecklat jämställdheten mellan kvinnor och män i sakfrågan under respektive verksamhetsgren. Statistik skall inom samtliga verksamhetsgrenar redovisas uppdelat på kvinnor och män. Där detta inte är möjligt skall motivering anges.

Utskottet anser sig mot denna bakgrund kunna konstatera att länsstyrelsernas jämställdhetsarbete måste tillmätas stor betydelse. Det bör dock enligt utskottets uppfattning inte vara en uppgift för riksdagen att avgöra hur ansvaret för att förverkliga jämställdhetsmålen skall fördelas på olika personalkategorier inom i en myndighet. Det bör därmed ankomma på respektive länsstyrelse att själv avgöra den interna ansvarsfördelningen. Riksdagen bör således inte precisera arbetsuppgifterna för jämställdhetsexperter eller annan personal vid länsstyrelserna. I sammanhanget vill utskottet också erinra om att integrering av jämställdhetsperspektiv bör eftersträvas på alla samhällsområden.

När det gäller förslagen om att länsstyrelsernas jämställdhetsexperter skulle få ansvar för regional tillsyn av jämställdhetslagen vill utskottet erinra om sitt ställningstagande i betänkande 1997/98:AU10. Utskottet anförde där att det framstår som en fördel att JämO, som ett centralt organ med juridisk expertis, även fortsättningsvis har den samlade överblicken medan länsstyrelserna bär upp den regionala förankringen. JämO bör också i tillsynsarbetet ha en fortsatt oberoende ställning. Vidare påpekade utskottet att även länsstyrelserna i egenskap av arbetsgivare står under JämO:s tillsyn. Utskottet ansåg det därför inte lämpligt att länsstyrelserna ges tillsynsansvar över jämställdhetslagen. I konsekvens med sitt tidigare ställningstagande avstyrker utskottet motionerna A804 yrkande 2 (v) och A807 yrkande 3 (mp).

Som en följd av vad utskottet nyss anförde om jämställdhetslagens tillämpningsområde är utskottet inte berett att ställa sig bakom Vänsterpartiets förslag i motion Ub454 om en vidgning av JämO:s kompetensområde. Utskottet är därmed inte heller berett att ställa sig bakom Miljöpartiets förslag i motion A807 om utredningsdirektiv rörande ett vidgat kompetensområde för JämO.

Av motion A805 (kd) framgår inte hur motionären mer konkret tänkt sig att JämO skulle ges ökade möjligheter att verka för att ledande positioner i bl.a. näringslivet skall göras tillgängliga för kvinnor på samma sätt som för män. Utskottet vill för sin del framför allt peka på vikten av att genom opinionsbildning verka för en jämn könsfördelning och att även på detta område synliggöra skillnader i mäns och kvinnors möjligheter.

Motionerna A805 yrkande 4 (kd), A807 yrkande 2 (mp), Ub454 yrkande 5 (v) avstyrks.

4 Attityder, meriter, kvotering m.m.

Motioner

Moderaterna tar i motion A802 (yrk. 15) avstånd från kvotering. Visserligen kan man många gånger snabbt uppnå statistisk jämställdhet med hjälp av kvotering men samtidigt sopas många viktiga diskussioner under mattan, sägs det i motionen. I stället för att diskutera *varför* kvinnor är underrepresenterade på exempelvis vissa poster försöker man rätta till det med kvotering.

Kristdemokraterna poängterar i kommittémotion A810 (yrk. 2, 3, 5 och 9) vikten av opinionsbildning kring föräldraledighet som en kompetenshöjande faktor i arbetslivet. Eftersom många pappor som vill vara föräldralediga eller

arbeta deltid möter en negativ attityd från arbetskamrater och arbetsgivare bör opinionsbildande verksamhet genomföras. Arbetsgivare inom den offentliga sektorn bör vara ett gott föredöme och uppmuntra manliga anställda att ta ledigt med sina barn.

Motionärerna anser att hemarbete och anhörigvård måste få ett meritvärde vid ansökan om arbete respektive utbildningsplats. Hemarbete ställer stora krav på organisation, simultankapacitet och ekonomisk planering. Hemarbete med barn är en viktig samhällsinsats och måste betraktas som en sådan.

Kristdemokraterna efterlyser krafttag för att motverka den könsuppdelade arbetsmarknaden. Ett kvalitetskriterium avseende jämställdhet kunde prövas i offentlig sektor och företag. Kriteriet skulle vara möjligt att utvärdera och använda i marknadsföring.

Folkpartiet pekar i motion A811 (yrk. 6) på den sjunkande andelen pappor som tar ut föräldraledighet och efterlyser en opinionsbildande kampanj för föräldraledighet i allmänhet och pappaledighet i synnerhet.

Miljöpartiet förespråkar i motion A807 (yrk. 5, 6, 8 och 12) kvotering av underrepresenterat kön vid tillsättning av tjänster inom myndigheter och statliga verk. Inom alla statliga myndigheter och utredningar bör jämställdhetsperspektivet belysas genom att den av Kommunförbundet framtagna 3 R-metoden används. 3 R står för Representation, Resurser och Realia.

Kvalitetsmärkning bör också innefatta jämställdhet. Miljöpartiet anser att regeringen genom aktiva åtgärder bör uppmuntra den offentliga sektorn och det privata näringslivet att använda sig av jämställdhetsmärkning.

Mediernas bild av kvinnan är många gånger stereotyp, anser Miljöpartiet. För att ge en motvikt bör sådana projekt inom medierna stödjas som ger en realistisk bild av kvinnor och som ger styrka och självförtroende åt ungdomar.

Margareta Viklund (kd) betonar i motion A805 (yrk. 2) vikten av ökad information i syfte att ändra attityder så att vård av egna barn i hemmet får högre status och inte blir ett hinder i karriären.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar Miljöpartiets uppfattning i motion A807 att det är viktigt att eftersträva en jämn könsfördelning vid tillsättning av tjänster inom myndigheter och statliga verk. Vid statlig tjänstetillsättning skall regeringsformens 11 kap. 9 § tillämpas. Där sägs att det vid tillsättning av statlig tjänst endast skall fästas avseende vid sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet. Med förtjänst avses tiden för innehav av statlig tjänst och till skicklighet räknas utbildning, yrkeserfarenhet och personlig lämplighet till tjänsten. Jämställdhetsintresset är en av flera faktorer som kan beaktas. Det är dock inte möjligt med en ”kvotering” utan beaktande av förutsättningarna för arbetet.

Åtgärder som syftar till *en jämnare könsfördelning* bör vidtas inom ramen för de aktiva åtgärderna enligt jämställdhetslagen. Andra tillvägagångssätt än kvotering vid tjänstetillsättningar måste således väljas för att få till stånd en

jämnare könsfördelning inom statlig verksamhet liksom för att ge kvinnor och män lika möjligheter till yrkesmässig utveckling, befordran och god löneutveckling.

Av vad som anförts framgår att utskottet avstyrker förslag om kvotering till statliga tjänster. Det innebär dock inte att utskottet delar Moderaternas syn på kvotering. Erfarenheterna av kvotering och andra aktiva åtgärder i syfte att öka kvinnorepresentationen har varit goda på många områden. Som exempel kan nämnas könsfördelningen i statliga myndighetsstyrelser. Sedan 1988 har könsfördelningen i myndighetsstyrelser på central och regional nivå varje år redovisats i budgetpropositionen. Bakgrunden är de mål för kvinnorepresentation som angavs i proposition 1987/88:105 Jämställdhetspolitiken inför 90-talet och som godtagits av riksdagen (bet. 1987/88:AU17, rskr. 364).

Utskottet kan konstatera att utvecklingen under flera år medfört ökad kvinnorepresentation. Det är, som utskottet framhållit i betänkande 1997/98:AU10, viktigt att denna utveckling och det arbete som ligger bakom den fortgår med oförminskad kraft.

Av vad som här anförts följer att utskottet avstyrker motionerna A802 yrkande 15 (m) och A807 yrkande 5 (mp).

Utskottet har inledningsvis i avsnitt 1 betonat att målen för jämställdhetspolitiken ligger fast och därvid kortfattat berört målens innebörd. Av vad som anförts där följer att utskottet delar Miljöpartiets uppfattning i motion A807 om att olika frågor måste belysas med ett jämställdhetsperspektiv. Som utskottet tidigare framhållit måste ett sådant perspektiv införlivas på alla politikområden. Det gäller t.ex. fortsatt metodutveckling och utbildning samt satsningar på information och kunskapsutveckling.

Utskottet kan däremot inte ställa sig bakom motionärernas förslag att en viss metod, t.ex. den inom Kommunförbundets programberedning Kommunerna och Jämställdheten utarbetade 3 R-metoden, generellt skall användas inom alla statliga myndigheter och utredningar. Det måste ankomma på varje myndighet, statlig utredning etc. att själv ta ställning vilka *metoder* man vill använda *för att belysa jämställdhetsperspektivet*. Så har exempelvis skett inom Arbetsmarknadsverket där ungefär hälften av länsarbetsnämnderna kommer att granska den egna verksamheten med hjälp av 3 R-metoden under 1999. Det är länsarbetsnämnderna själva som har ansökt hos AMS om medel för att göra detta i form av s.k. brytprojekt.

När det gäller *kvinnobilden i medierna* har utskottet behandlat denna fråga i betänkande 1997/98:AU10. Utskottet pekade då på att Sverige i sin avrapportering till FN av åtgärder som vidtagits eller planeras för ökad jämställdhet sedan Pekingkonferensen tagit upp frågor om kvinnan i medierna. Av redovisningen framgick bl.a. att Sverige under 1996 i lagstiftning som rör TV och radio beaktat vikten av jämställdhet mellan könen. Det angavs också att pressen antagit etiska riktlinjer om vad som trycks i tidningar och att regeringen beviljat särskilda medel för olika projekt.

Från och med 1998 skall Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion enligt beslut av regeringen årligen följa upp och rapportera hur publicservice-uppdraget uppfylls. I Sveriges Televisions redogörelse för 1997 redovisas bl.a. jämställdhetsaspekter. Företaget anger där att dess jäm-

ställdhetssträvanden på det programpolitiska området har stor betydelse för opinionen i Sverige. Årligen belönas det program som bäst anses ha främjat jämställdheten med ett särskilt pris, Prix Egalia. Priset delas ut bland egna och samproducerade program av en extern jury. Under vintern/våren 1997–1998 hade Sveriges Television tillsammans med fyra andra programföretag ett gemensamt nätverk för att kartlägga hur kvinnor och män porträtteras i TV-program. Under projektets första år skedde kvantitativa studier och jämförelser och därefter skall mer kvalitativt inriktade studier genomföras under två år. Projektet delfinansieras av EU. När det gäller Sveriges Televisions jämställdhetsplan kan nämnas att den innefattar såväl en personalpolitisk aspekt som en programpolitisk.

Mot bakgrund av pågående insatser avstyrker utskottet motion A807 yrkandena 6 och 12 (mp).

I motionerna A810 (kd) och A811 (fp) föreslås som nämnts *opinionsbildande insatser för föräldraledighet*. Som redovisats i budgetpropositionen ger regeringen fortsatt stöd till olika satsningar för att underlätta för män att delta i jämställdhetsarbetet, inte minst när det gäller deras praktiska ansvar för hem och barn. Riksförsäkringsverket (RFV) har i augusti 1998 redovisat hur verket genomfört en informationskampanj i syfte att öka pappors uttag av föräldraledighet. Kampanjen har enligt RFV fått ett mycket positivt mottagande av såväl försäkringskassor som föräldrar, arbetsgivare m.fl. Antalet föräldrapenningdagar som tagits ut av män var fler under 1998 än under 1997. Enligt uppgift från RFV togs 10,4 % av samtliga föräldrapenningdagar under 1998 ut av män. Motsvarande andel året innan var 9,9 %. Av de personer som tog ut föräldrapenning under 1998 var 32,4 % män, vilket skall jämföras med 30,9 % året innan. Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att motionerna A810 yrkande 2 (kd) och A811 yrkande 6 (fp) bör avslås.

Med anledning av förslag om *jämställdhetsmärkning* i motion A807 (mp) och kvalitetskriterium avseende jämställdhet i motion A810 (kd) vill utskottet peka på att en förstudie, *Jämställdhetsmärkning – konsumentmakt för ett jämställt samhälle* (Ds 1998:49), har redovisats. Regeringen beslutar i dag om direktiv till en utredning som, med förstudien som grund, skall utarbeta konkreta förslag bl.a. när det gäller kriterier för jämställdhetsmärkning. Med hänvisning till det planerade utredningsarbetet avstyrker utskottet berörda motionsyrkanden.

I motion A810 (kd) ställs krav på att *hemarbete och anhörigvård skall ha ett meritvärde* vid ansökan om arbete respektive olika utbildningar.

Utskottet vill med anledning av denna motion framhålla att det inte bör vara statsmakternas sak att mera preciserat ange vilka normer som skall tillämpas vid värdering av en sökandes kvalifikationer i samband med anställning och hur olika meriter skall vägas i förhållande till varandra. Därtill är förhållandena alltför skiftande mellan olika branscher, företag eller myndigheter. Rekryteringspolitiken får utformas av parterna eller den enskilde arbetsgivaren inom ramen för det aktiva arbete för jämställdhet som arbetsgivare är skyldiga att bedriva enligt jämställdhetslagen. Reglerna om aktiva åtgärder syftar bl.a. till att öka andelen anställda av underrepresenterat kön. Ett sätt att verka för detta kan vara att vid rekrytering räkna hemarbete som

en merit. En annan möjlighet är att upprätthålla särskilda kontakter med tidigare anställda som slutat i samband med barnafödande eller liknande eller att erbjuda den som varit borta länge från arbetslivet en viss tids inskolning.

När det gäller hemarbete och anhörigvård som urvalsgrund för högskoleutbildning är huvuddragen i gällande bestämmelser följande.

Enligt högskoleförordningen (SFS 1993:100) skall vid urval till grundläggande högskoleutbildning hänsyn tas till de sökandes meriter. Enligt förordningens 7 kap. 10 § kan sex olika urvalsgrunder komma i fråga: betyg, högskoleprov, andra särskilda prov, tidigare utbildning, arbetslivserfarenhet och särskilda skäl.

Vad som avses med 'arbetslivserfarenhet' anges i Högskoleverkets föreskrifter om grundläggande behörighet och urval (HSVFS 1996:22). Av föreskriftens 5 § framgår att med arbetslivserfarenhet kan förstås verksamhet på minst halvtid som bl.a. innefattar arbete i eget hem med vård av barn under tio år respektive arbete i eget eller den vårdbehövandes hem med vård av en eller flera personer som på grund av sjukdom, ålder eller handikapp är i behov av särskild omvårdnad.

I frågan om utbildningar som riktar sig till nybörjare gäller som huvudregel att urvalsgrunderna är betyg respektive resultat från högskoleprov. Högskoleurvalsgruppen delas i sin tur in i två undergrupper. Arbetslivserfarenhet ger meritvärde i en av dessa under förutsättning att den omfattar minst fem år på minst halvtid.

När det gäller andra utbildningar än grundläggande högskoleutbildning väljer högskolan fritt bland de urvalsgrunder som anges i 7 kap. 10 §.

Urvalsgrunden 'särskilda skäl' kan enligt Högskoleverkets föreskrifter (HSVFS 1996:22, 10 §) avse t.ex. funktionshinder eller annan synnerlig omständighet eller att den sökande har kunskaper eller erfarenheter som är särskilt värdefulla för den sökta utbildningen och/eller är särskilt värdefulla för det yrkesområde som utbildningen förbereder för. Det är den enskilda högskolan som tolkar innebörden av begreppet.

Mot bakgrund av vad som här har redovisats kan utskottet konstatera att hemarbete och anhörigvård under vissa omständigheter kan ha meritvärde vid urval till högskoleutbildning. Utskottet avstyrker därmed motionerna A805 yrkande 2 (kd) och A810 yrkandena 3 och 5 (kd).

5 Mansrollen

Motioner

Miljöpartiet anser i motion A807 (yrk. 13) att det är av största vikt att mansrollen undersöks, analyseras och förändras. Partiet vill att en tvärpolitisk utredning tillsätts med uppdrag att analysera mansrollen och överväga hur utredningens slutsatser skall föras ut till allmänheten. Regeringen bör vidare ta initiativ i FN till en världskonferens om mansrollen och dess konsekvenser för samhället.

Birger Schlaug m.fl. (mp) förespråkar i motion A801 (yrk. 4) sänkt veckoarbetstid för att föräldrar skall orka vara tillsammans med sina barn. Motionärerna anser att kortare arbetstid per vecka skulle vara minst lika bra för

Kompletterande uppgifter

Inom ramen för regeringens jämställdhetsarbete genomförs en rad aktiviteter för att främja utveckling av mansrollen. Under år 1998 anordnades exempelvis tre konferenser med sådan inriktning. Konferensernas huvudteman var att öka svenska mäns engagemang i jämställdhetsarbetet, jämställdhetspedagogik i förskolan respektive pappautbildning. På svenskt initiativ anordnade Europarådet 1997 vidare en konferens i Strasbourg om männens roll i jämställdhetsarbetet.

På det nordiska planet sker ett intensivt samarbete i jämställdhetsfrågor. En tjänst som koordinator för mansforskning har inrättats inom Nordiska institutet för kvinno- och könsforskning. Koordinatören har till uppgift att organisera nordiska mansforskare och stödja nya nätverk av mansforskare samt att bidra till genomförandet av en nordisk handlingsplan om män och jämställdhet.

Under tvåårsperioden 1999–2000 bedrivs inom Näringsdepartementet ett särskilt projekt om män och jämställdhetsarbete. Projektet är inriktat på att öka kunskapen om hinder för män att delta i jämställdhetsarbetet och att finna metoder att underlätta detta. Till projektet knyts en referensgrupp med forskare samt representanter för bl.a. politiska partier och arbetsmarknadens parter.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är angeläget att regeringen i olika nationella, nordiska och internationella sammanhang stimulerar diskussionen om mansrollsfrågor. Motion A807 yrkande 13 (mp) avstyrks i den mån det inte kan anses tillgodosett med vad utskottet anfört. Motion A801 yrkande 4 (mp) avstyrks med hänvisning till utskottets ställningstagande nyligen i betänkandet 1998/99:AU5 Vissa frågor om arbetstid.

6 Vissa frågor rörande vuxenutbildning och arbetsmarknads-politiska insatser m.m.

Motioner

Moderaterna pekar i motion A802 (yrk. 5) på att det finns en risk för att satsningen på Kunskapslyftet kan medföra att unga kvinnors försvagade situation på arbetsmarknaden döljs genom att kvinnor i högre grad än män ägnar sig åt studier. Mot den bakgrunden bör en utredning genomföras rörande Kunskapslyftet.

Kristdemokraterna anser i kommittémotion A810 (yrk. 11 och 12) att invandrarkvinnor som har kompetens som kan vara värdefull för exportindustrin bör erbjudas utbildning om svenskt arbetsliv. Vidare bör ett särskilt företagsstöd övervägas för den aktuella gruppen. Partiet pekar också på vikten av att i första hand erbjuda arbetslösa kvinnor IT-utbildningar.

Centerpartiet betonar i motion A808 (yrk. 3) att den totala sysselsättningen måste öka eftersom arbetslösheten fortfarande är hög. Den mest utsatta gruppen på arbetsmarknaden är invandrarkvinnorna. Dels har de problem med att över huvud taget få en anställning, dels drabbas de oftare än andra grupper av belastnings- och förslitningsskador. Åtgärder måste till för att förhindra att allt fler invandrarkvinnor ställs utanför arbetsmarknaden. Likaså måste arbetsmiljön förbättras så att det blir möjligt att förebygga belastningsskador och undvika förtidspensioneringar.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av Moderaternas farhågor i motion A802 för att unga kvinnors försvagade situation på arbetsmarknaden *döljs genom deltagande i Kunskapslyftet* vill utskottet peka på att det sker en rad utvärderingar av utbildningssatsningen. Det gäller såväl fristående nationella utvärderingar som utvärderingar som görs av olika aktörer, däribland Arbetsmarknadsverket. Eftersom vuxenutbildningssatsningen startade den 1 juli 1997 och successivt har byggts ut i omfattning, föreligger dock ännu inte några mer omfattande utvärderingsresultat.

En av de nationella fristående utvärderingar som kan komma att belysa den fråga som Moderaterna tar upp genomförs vid nationalekonomiska institutionen vid Umeå universitet. Det är en samhällsekonomisk analys av urval, geografisk och yrkesmässig rörlighet samt privatekonomiskt respektive samhällsekonomiskt utfall av vuxenutbildningssatsningen.

I sammanhanget vill utskottet också betona att arbetsmarknadssituationen för ungdomar har förbättrats kraftigt på senare tid, något som talar mot Moderaternas teori. Utskottet vill också peka på betydelsen av utbildning på dagens arbetsmarknad. Efterfrågan ökar främst på välutbildad arbetskraft medan efterfrågan på korttidsutbildad arbetskraft knappast stiger. AMS framhåller i sin prognos om utvecklingen på arbetsmarknaden under 1999 (Ura 1998:12) att de successivt ökade kompetenskraven innebär att kunskapsgapet mellan de arbetslösa och arbetsgivarnas rekryteringskrav ökar. Kunskapslyftet spelar här en värdefull roll liksom arbetsmarknadsutbildningen.

Utskottet ser till skillnad från Moderaterna uttalat positivt på unga kvinnors intresse för kompetenshöjning. Välutbildad arbetskraft har generellt sett större möjligheter att få och behålla ett arbete samt att få yrkesmässig utveckling, befordran och god löneutveckling. Enligt utskottets uppfattning är det nu viktigt med insatser i syfte att rekrytera fler män till Kunskapslyftet. I detta syfte kommer bl.a. ett särskilt s.k. brytprojekt att genomföras inom Arbetsmarknadsverket under 1999.

Motion A802 yrkande 5 (m) avstyrks.

I motionerna A810 (kd) och A808 (c) föreslås åtgärder för att främja *invandrarkvinnors situation på arbetsmarknaden*. Utskottet har i betänkande 1998/99:AU1 behandlat arbetsmarknadssituationen för invandrare och då betonat att invandrarkvinnornas situation särskilt måste uppmärksammas. Utskottet har i betänkande 1998/99:AU2 vidare behandlat åtgärder för att bryta segregationen i storstäderna.

Utskottet delar den uppfattning som förs fram i Kristdemokraternas motion att det är önskvärt att ta till vara sådan kompetens hos invandrarkvinnor som kan gagna exportverksamhet. Enligt vad utskottet har erfårit från Exportrådet har under en femårsperiod ca 400 arbetslösa personer med akademisk bakgrund utbildats till exportsäljare. Cirka 12 % av deltagarna har varit invandrare och ungefär hälften har varit kvinnor. Utbildningen har anordnats i samarbete med bl.a. länsarbetsnämnder i form av upphandlad arbetsmarknadsutbildning. Också andra upphandlade arbetsmarknadsutbildningar genomförs av Exportrådet. Enligt Exportrådet har resultatet av utbildningarna i form av övergångar till arbetsmarknaden varit mycket goda. Deltagarna har i första hand fått arbete i småföretag.

När det gäller frågan om att införa särskilt företagsstöd för invandrare vill utskottet erinra om att det under våren 1999 väntas förslag från utredningen om särskilda hinder för personer med utländsk bakgrund att starta och utveckla egna företag (dir. 1998:1). Utifrån en kartläggning skall utredaren föreslå sådana åtgärder som medför lika behandling av personer som vill starta och utveckla egna företag.

NUTEK har inom programmet Företagsutveckling bl.a. till uppgift att bidra till effektiva insatser för småföretagsutveckling inom skilda samhällssektorer genom att bl.a. komplettera marknaden med riktad information, rådgivning och finansiering inom närings- och regionalpolitiken. Enligt regleringsbrevet för 1999 skall NUTEK redovisa och analysera invandrades deltagande i olika verksamheter inom programmet Företagsutveckling och därvid särskilt särredovisa invandrarkvinnornas deltagande. Förslag som stärker dessa gruppers deltagande i aktiviteterna i programmet skall redovisas till regeringen senast den 30 juni 1999.

I detta sammanhang kan utskottet också nämna att en översyn för närvarande sker av resurscentrum för kvinnor. Utifrån bl.a. en utvärdering av regionala och lokala resurscentrum skall NUTEK våren 1999 lämna förslag till regeringen i frågan. NUTEK skall därvid bl.a. komma med förslag om vilka åtgärder som bör vidtas för att få till stånd långsiktig lokal och regional verksamhet för att stimulera kvinnors företagande.

Utskottet avstyrker motionerna A810 yrkande 11 (kd) och A808 yrkande 3 (c).

Som framgår av betänkande 1998/99:AU1 delar utskottet Kristdemokraternas uppfattning att ansträngningar måste göras för att främja en *jämn könsfördelning i IT-branschen*. Utskottet uttalade där att det är en viktig jämställdhetsfråga att kvinnor i högre grad än hittills ges förutsättningar att ta arbete inom den växande IT-sektorn.

Enligt regleringsbrevet för 1999 ska AMS initiera IT-utbildning för anställda inom offentlig sektor framför allt riktad till kvinnor. Insatserna skall även riktas mot grupper av arbetslösa som tidigare varit verksamma inom sektorer där arbetsuppgifterna har försvunnit på grund av den snabba utvecklingen, t.ex. för yrkesgruppen kontorister. Utformningen av insatserna bör ske i samarbete med parterna på arbetsmarknaden.

Utskottet uttryckte i betänkande 1998/99:AU1 uppfattningen att ytterligare ansträngningar måste göras för att öka andelen kvinnor som deltar i den särskilda IT-utbildning som riksdagen beslutade om 1997 och som startade

1998. Av de 2 100 arbetssökande vid arbetsförmedlingen som påbörjade kurser inom IT-utbildningen under 1998 utgjorde kvinnorna endast 32 %. Utskottet vill återigen framhålla att en så låg andel inte kan anses tillfredsställande.

Kraftfulla insatser måste göras för att kvinnor och andra prioriterade grupper skall få möjlighet att delta i satsningen. Utskottet kommer noga att följa utvecklingen framöver.

I sammanhanget kan utskottet upplysa om att Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering genomför en utvärdering av den nationella IT-satsningen. Utvärderingen, som sker på uppdrag av regeringen, skall i en första fas bl.a. belysa hur programmet uppfattas av olika aktörer. I ett andra skede skall kostnadsnivå, andel deltagare som fått arbete efter utbildning och andel deltagare från prioriterade grupper (kvinnor, invandrare och arbetshandikappade) belysas. Vidare skall en jämförelse med likvärdig traditionell arbetsmarknadsutbildning göras. En delrapport skall avlämnas den 28 februari 1999 och en slutrapport skall vara färdigställd senast den 30 april 2000.

Av vad som här redovisats framgår att utskottet finner det angeläget att främja kvinnors arbete i IT-sektorn. Utskottet anser dock inte, som Kristdemokraterna föreslår i motion A810, att riksdagen skall göra ett uttalande om att i första hand erbjuda arbetslösa kvinnor IT-utbildning. Motion A810 yrkande 12 (kd) avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *mål för jämställdhetspolitiken*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A808 yrkande 1,
res. 1 (c)
2. beträffande *inriktning av jämställdhetspolitiken*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A802 yrkande 1,
1998/99:A807 yrkande 1 och 1998/99:A811 yrkande 1 i motsvarande del,
res. 2 (m)
res. 3 (fp)
3. beträffande *jämställdhet och offentlig sektor m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A802 yrkande 9,
1998/99:A807 yrkande 7 och 1998/99:A811 yrkande 3,
res. 4 (m)
4. beträffande *undanröjande av löneskillnader*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A810 yrkande 7 och
1998/99:A811 yrkande 1 i motsvarande del,
res. 5 (kd)
res. 6 (fp)
5. beträffande *män i skola, vård och omsorg*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A811 yrkande 2,
res. 7 (fp)

6. beträffande *jämställdhetslagen och lönediskriminering*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A806 och 1998/99:A808 yrkande 4,

res. 8 (c)

7. beträffande *ny utredning om lönediskriminering*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A811 yrkande 8,

res. 9 (fp)

8. beträffande *JämO:s roll i lönediskrimineringsfrågor*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A805 yrkandena 1 och 3, 1998/99:A809 samt 1998/99:A811 yrkande 7,

res. 10 (kd)

res. 11 (fp)

9. beträffande *jämställdhetslagens tillämpningsområde*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So466 yrkande 9 och 1998/99:Ub803 yrkande 18,

res. 12 (v)

10. beträffande *regionalt jämställdhetsarbete*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A804 yrkande 2 och 1998/99:A807 yrkande 3,

res. 13 (v)

res. 14 (mp)

11. beträffande *JämO:s uppdrag i övrigt*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A805 yrkande 4, 1998/99:A807 yrkande 2 och 1998/99:Ub454 yrkande 5,

res. 15 (mp)

12. beträffande *kvotering*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A802 yrkande 15 och 1998/99:A807 yrkande 5,

res. 16 (m)

13. beträffande *jämställdhetsperspektiv m.m.*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A807 yrkandena 6 och 12,

14. beträffande *opinionsbildning kring föräldraledighet*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A810 yrkande 2 och 1998/99:A811 yrkande 6,

res. 17 (kd)

res. 18 (fp)

15. beträffande *jämställdhetsmärkning m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A807 yrkande 8 och 1998/99:A810 yrkande 9,

16. beträffande *meritvärdering m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A805 yrkande 2 samt 1998/99:A810 yrkandena 3 och 5,

res. 19 (kd)

17. beträffande *mansrollen*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A801 yrkande 4 och
1998/99:A807 yrkande 13,

res. 20 (mp)

18. beträffande *Kunskapslyftet*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A802 yrkande 5,

res. 21 (m)

19. beträffande *åtgärder för invandrarkvinnor*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A808 yrkande 3 och
1998/99:A810 yrkande 11,

res. 22 (kd, c)

20. beträffande *IT-utbildning*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A810 yrkande 12.

Stockholm den 18 februari 1999

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Johnny Ahlqvist

I beslutet har deltagit: Johnny Ahlqvist (s), Hans Andersson (v), Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Björn Kaaling (s), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Laila Bjurling (s), Patrik Norinder (m), Sonja Fransson (s), Kristina Zakrisson (s), Camilla Sköld (v), Maria Larsson (kd), Christel Anderberg (m), Barbro Johansson (mp), Elver Jonsson (fp) och Anders Karlsson (s).

Reservationer

1. Mål för jämställdhetspolitiken (mom. 1)

Margareta Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **1 Mål och inriktning** som börjar med ”Målen för jämställdhetspolitiken” och slutar med ”vad utskottet anför” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning måste det övergripande målet för jämställdhetsarbetet vara att ett jämställdhetsperspektiv skall genomsyra all verksamhet och komma till uttryck i samhällsarbetet. Det innebär att kvinno- och mansaspekter måste läggas på alla politiska beslut inom alla samhällssektorer. Jämställdhet får således inte betraktas som ett avgränsat politikområde, skilt från övriga. Utskottet delar Centerpartiets uppfattning i motion A808 yrkande 1 att förutsättningar för ett jämställt samhälle kan skapas genom decentralisering och närdemokrati.

Jämställdhetsarbetet måste utgå från att alla människor visar respekt för varandras integritet, egenart och lika värde. Kompetensen ökar i hela samhället när livsvillkoren för kvinnor och män blir lika och när kvinnor och män har lika stort inflytande över de politiska besluten och på arbetsmarknaden. Då kan kvinnors och mäns olika kunskaper, egenskaper och erfarenheter tas till vara i det gemensamma samhällsarbetet.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A808 yrkande 1 (c).

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *mål för jämställdhetspolitiken*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A808 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Inriktning av jämställdhetspolitiken (mom. 2)

Mikael Odenberg, Kent Olsson, Patrik Norinder och Christel Anderberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **1 Mål och inriktning** som börjar med ”Insatserna för att” och slutar med ”A807 yrkande 1 (mp) avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet förordar en ny inriktning av jämställdhetspolitiken. Den skall öka friheten i samhället och bidra till att självständiga kvinnor och män kan forma sin tillvaro efter egna önskemål och behov.

Den politik som utskottet förespråkar skall förbättra förutsättningarna för att kombinera familjeliv och skötsel av hemmet med förvärvsarbete. Den skall också vidga arbetsmarknaden för alla dem som för närvarande är inlåsta på kvinnodominerade områden inom den offentliga sektorn. En modern jämställdhetspolitik skall göra det möjligt för både kvinnor och män att räkna till i vardagen. Alla skall ges samma möjligheter i livet – det handlar primärt om rättvisa mellan individer, och inte mellan kön.

På flera områden kan politiska åtgärder underlätta jämställdheten:

För det första måste *skattesänkningar* genomföras. Genom att sänka skatterna och ta bort de extrema marginaleffekterna kan kvinnor och män bli ekonomiskt oberoende.

För det andra är det dags att *bryta den offentliga sektorns monopol*. Därigenom kan man dels komma till rätta med bristerna i dagens vård och omsorg, dels skapa en friare arbetsmarknad för kvinnor. Dagens problem med få alternativa arbetsgivare, långa beslutsvägar, nästan obefintliga karriärmöjligheter och låga löner kan undanröjas genom att den offentliga sektorns monopol avskaffas. Ett slopat monopol skulle enligt utskottets uppfattning medföra en väsentlig ökning av kvinnligt företagande.

För det tredje måste en *skattereduktion för hemnära tjänster* snarast genomföras. En rapport som presenterades av Moderata samlingspartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna i mars 1998 visar att en sådan skattereduktion skulle kunna tillskapa tiotusentals arbeten i denna sektor.

För det fjärde skall *familjepolitiken* utformas så att den återför makten till familjen. Familjepolitiken skall formis så att den återför planering och bestämmanderätt till familjerna.

Utskottet anser att kvinnor och män skall ha samma möjligheter i samhället. De åtgärder som utskottet redovisat ovan syftar till att underlätta för kvinnor och män att välja en jämställd tillvaro. Den politiska uppgiften är, som framgår av vad utskottet har anfört, att skapa förutsättningar för jämställdhet.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker Moderaternas motion A802 yrkande 1. Övriga i sammanhanget behandlade motionsyrkanden avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *inriktning av jämställdhetspolitiken*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:802 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1998/99:A807 yrkande 1 och 1998/99:A811 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Inriktning av jämställdhetspolitiken (mom. 2)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **1 Mål och inriktning** som börjar med "Insatserna för att öka" och slutar med "A807 yrkande 1 (mp) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Kvinnor lönediskrimineras fortfarande. Enligt utskottets uppfattning är lönediskriminering sannolikt den mest uppenbara och spridda formen av könsdiskriminering som lever kvar. Att avskaffa de löneskillnader som enbart kan förklaras av kön framstår därför, vid sidan av åtgärder för att minska kvinnovåldet, som den viktigast uppgiften för jämställdhetspolitiken. Utskottet tillstyrker motion A811 yrkande 1 delvis (fp) och avstyrker övriga i sammanhanget behandlade motionsyrkanden.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *inriktning av jämställdhetspolitiken*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A811 yrkande 1 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1998/99:A802 yrkande 1 och 1998/99:A807 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Jämställdhet och offentlig sektor m.m. (mom. 3)

Mikael Odenberg, Kent Olsson, Patrik Norinder och Christel Anderberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **1 Mål och inriktning** som börjar med ”Utskottet kan mot” och slutar med ”yrkande 7 (mp) avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den viktigaste åtgärd som kan vidtas för att modernisera och förbättra kvinnors arbetsmarknad är att bryta upp de offentliga monopolen och att utveckla alternativ till dessa. Så länge de offentliga monopolen består inom kvinnodominerade verksamhetsområden som vård, skola och omsorg anser utskottet att reell – inte bara formell – jämställdhet är en utopi. Kvinnor måste ha samma rätt till en arbetsmarknad som männen alltid haft.

Genom att bryta upp de offentliga monopolen kan man dels komma till rätta med bristerna i dagens vård och omsorg, dels skapa en friare arbetsmarknad för kvinnor. Dagens problem med brist på alternativa arbetsgivare, långa beslutsvägar, nästan obefintliga karriärmöjligheter och låga löner kan undanröjas genom att den offentliga sektorns monopol avskaffas. Ett slopat monopol skulle enligt utskottets uppfattning medföra en väsentlig ökning av kvinnligt företagande.

Utskottet tillstyrker motion A802 yrkande 9 (m) och avstyrker övriga i sammanhanget behandlade motionsyrkanden.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *jämställdhet och offentlig sektor m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A802 yrkande 9 samt med avslag på motionerna 1998/99:A807 yrkande 7 och 1998/99:A811 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Undanröjande av löneskillnader (mom. 4)

Stefan Attefall och Maria Larsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens roll** som börjar med ”Det övergripande målet” och slutar med ”A811 yrkande 1 delvis (fp)” bort ha följande lydelse:

Trots att Sverige i många avseenden hunnit långt i arbetet med jämställdhet kvarstår en omfattande lönediskriminering. Utskottet anser det djupt beklagligt att kvinnor på arbetsmarknaden inte har uppnått lika lön för lik-

värdigt arbete och menar att det är en anständighetsfråga att undanröja osakligt motiverade löneskillnader. Arbetet med att få bort osakliga löneskillnader från svenskt arbetsliv måste intensifieras. Utskottet vill i sammanhanget peka på vikten av att det medelstillskott på 2 miljoner kronor som tillförts JämO:s anslag för budgetåret 1999 används till konstruktiva insatser i syfte att utjämna löneskillnaderna vid lika och likvärdigt arbete.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A810 yrkande 7 (kd) och avstyrker motion A811 yrkande 1 delvis (fp) i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *undanröjande av löneskillnader*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A810 yrkande 7 och med avslag på motion 1998/99:A811 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6. Undanröjande av löneskillnader (mom. 4)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens roll** som börjar med ”Det övergripande målet” och slutar med ”A811 yrkande 1 delvis (fp)” bort ha följande lydelse:

Det blir allt svårare att rekrytera kvalificerad personal till de viktiga uppgifterna i offentlig sektor, exempelvis som lärare eller sjuksköterska. Enligt utskottets uppfattning måste staten tillsammans med Landstingsförbundet och Kommunförbundet utforma en flerårsplan för att undanröja det strukturproblem som utgörs av att kvinnodominerade yrken i offentlig sektor är sämre betalda än jämförbara yrken i den privata sektorn. Behovet av en plan med denna inriktning bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker motion A811 yrkande 1 delvis (fp) och avstyrker övriga i sammanhanget behandlade motionsyrkanden.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *undanröjande av löneskillnader*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A811 yrkande 1 i motsvarande del och med avslag på motion 1998/99:A810 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

7. Män i skola, vård och omsorg (mom. 5)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att den mening i utskottets ställningstagande i avsnitt **2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens roll** som börjar med ”Mot bakgrund av” bort ha följande lydelse:

Det är således enligt utskottets uppfattning av många skäl angeläget att höja andelen män i personalen inom skola, förskola, äldreomsorg och sjukvård. Ett skäl som lyfts fram på senare tid är lönebildningsaspekten. Historiskt

förefaller det finnas ett samband mellan hög andel kvinnor inom ett yrkesområde och svag löneutveckling. Av detta skäl anser utskottet att det är väsentligt att höja andelen män inom vården och skolan. Utskottet anser att detta bör ges regeringen till känna och tillstyrker därmed motion A811 yrkande 2 (fp).

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *män i skola, vård och omsorg*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A811 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Jämställdhetslagen och lönediskriminering (mom. 6)

Margareta Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens roll** som börjar med ”Centerpartiet kräver” och slutar med ”A811 yrkande 8 (fp)” bort ha följande lydelse:

Statliga utredningar har visat att kvinnor missgynnas i karriären och att de har lägre löner just därför att de är kvinnor. Ett starkt samband har också påvisats mellan genomsnittslönen i ett yrke och andelen män i yrket. Ju högre andelen män är, desto högre är lönen. Kvinnor och män har fortfarande inte lika lön för lika arbete, trots att utbildning, ålder och yrkeserfarenheter är jämförbara.

Utskottet vill betona att lönediskriminering inte får förekomma. Jämställdhetslagen ger i dag inte tillräckligt stöd för ingripanden mot sådan diskriminering. Lagen erbjuder för närvarande inte ens stöd för JämO att göra ett tillfredsställande utredningsarbete vid anmälan om lönediskriminering. Därför bör den skärpas. Sverige måste vidare tillämpa EG-lagstiftningen inklusive EG-direktiven som rör lika lön för kvinnor och män för lika och likvärdigt arbete. Likaså behövs enligt utskottets uppfattning lagstiftning om lönestatistik så att statistiken utformas på ett sätt som tydliggör löneskillnader mellan kvinnor och män.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A808 yrkande 4 (c) och avstyrker motion A806 (s) i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *jämställdhetslagen och lönediskriminering*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A808 yrkande 4 och med avslag på motion 1998/99:A806 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Ny utredning om lönediskriminering (mom. 7)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens**

roll som börjar med ”Centerpartiet kräver i” och slutar med ”A811 yrkande 8 (fp)” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en ny lönediskrimineringsutredning bör tillsättas med uppgift att följa hur löneskillnaderna mellan kvinnor och män utvecklas samt eventuellt komma med förslag till åtgärder. En fråga som kan behandlas i utredningen är om ett ekonomiskt incitament skulle kunna byggas in i skattesystemet i syfte att åstadkomma en ur könssynvinkel bra lönestruktur i företag och förvaltningar. En annan fråga som en utredning bör analysera och ta ställning till gäller jämställdhetsplanernas betydelse i lönebildningen. Mycket tyder enligt utskottet på att planerna inte fått den positiva effekt på lönebildningen som skulle önskas. Utredningen bör överväga förändringar i jämställdhetsplanernas utformning. Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A811 yrkande 8 (fp).

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *ny utredning om lönediskriminering*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A811 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

10. JämO:s roll i lönediskrimineringsfrågor (mom. 8)

Stefan Attefall och Maria Larsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens roll** som börjar med ”I motionerna A811 (fp),” och slutar med ”delar av jämställdhetslagen” bort ha följande lydelse:

Svenska kvinnor arbetar på en segregerad arbetsmarknad och har lägre löner än männen, trots jämförbar eller högre utbildningsnivå. Svenska kvinnor arbetar mer än svenska män och en stor del av deras arbete är oavlönat. Kvinnor har lägre ekonomisk avkastning än män på såväl utbildning som arbetslivserfarenhet.

Könssegregeringen på arbetsmarknaden utgör en bidragande orsak till de stora skillnaderna mellan kvinnors och mäns löner. För att komma till rätta med den orättvisa lönesättningen och de ökade löneskillnaderna mellan kvinnor och män krävs kraftfulla åtgärder. Utskottet anser att JämO måste ges sådana befogenheter att osakliga löneskillnader kan undanröjas från arbetsmarknaden. Kraftfulla insatser måste också genomföras så att kvinnor i större utsträckning än män får ledande positioner inom näringsliv, offentlig sektor och samhället i övrigt. Detta bör ges regeringen till känna.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A805 yrkandena 1 och 3 (kd). Övriga i sammanhanget behandlade motionsyrkanden avstyrks i den mån de inte kan anses tillgodosedda med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *JämO:s roll i lönediskrimineringsfrågor*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A805 yrkandena 1 och 3 samt med avslag på motionerna 1998/99:A809 och

11. JämO:s roll i lönediskrimineringsfrågor (mom. 8)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens roll** som börjar med ”I motionerna A811 (fp)” och slutar med ”delar av jämställdhetslagen” bort ha följande lydelse:

Den juridiska vägen kan användas för att komma åt en orättvis lönestruktur. Metoden har dock begränsningar i en ekonomi där lönerna sätts – och skall sättas – på en marknad. Utskottet vill peka på den komplicerade bevis-situationen i lönediskrimineringsmål. Den arbetsvärdering som krävs tar betydande resurser i anspråk. JämO har enligt utskottets uppfattning en nyckelroll i detta sammanhang, även om det är önskvärt att också fackförbunden är aktiva. Utskottet, som ser positivt på att JämO fått ett resurstillskott, menar att detta behövs om de rättsliga processerna skall kunna föras med bästa möjliga underlag.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A811 yrkande 7 (fp) vilket bör ges regeringen till känna. Övriga i sammanhanget behandlade motionsyrkanden avstyrks i den mån de inte kan anses tillgodosedda med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *JämO:s roll i lönediskrimineringsfrågor*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A811 yrkande 7 och med avslag på motionerna 1998/99:A805 yrkandena 1 och 3 samt 1998/99:A809 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Jämställdhetslagens tillämpningsområde (mom. 9)

Hans Andersson och Camilla Sköld (båda v) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **3 Jämställdhetslagens tillämpningsområde och Jämställdhetsombudsmannens uppdrag i övrigt** som börjar med ”Med anledning av” och slutar med ”Ub803 yrkande 18 (fp) avstyrks” bort ha följande lydelse:

Jämställdhetslagen omfattar i dag endast arbetslivet. Det innebär att lagens förbud mot sexuella trakasserier inte gäller inom skola och högre utbildning. Enligt utskottets uppfattning är detta allvarligt eftersom sexuella trakasserier utgör ett allvarligt problem inom utbildningsväsendet. Det gäller dels manliga elever och studenter som trakasserar kvinnliga elever och studenter, dels lärare och handledare som trakasserar elever och studenter. I det senare fallet är det frågan om en grov kränkning, eftersom elever och studenter står i ett starkt beroendeförhållande till sina lärare och handledare.

Mot denna bakgrund anser utskottet att den särskilde utredare som har till uppgift att se över vissa delar av jämställdhetslagen genom tilläggsdirektiv bör få i uppdrag att behandla frågan om en utvidgning av jämställdhetslagen till att även omfatta utbildningsväsendet.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion So466 yrkande 9 (v). Motion Ub803 yrkande 18 (fp) avstyrks i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *jämställdhetslagens tillämpningsområde*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So466 yrkande 9 och med avslag på motion 1998/99:Ub803 yrkande 18 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

13. Regionalt jämställdhetsarbete (mom. 10)

Hans Andersson och Camilla Sköld (båda v) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **3 Jämställdhetslagens tillämpningsområde och Jämställdhetsombudsmannens uppdrag i övrigt** som börjar med ”Med anledning av” och slutar med ”A807 yrkande 3 (mp)” bort ha följande lydelse:

Arbetsmarknadsverket, JämO och länsstyrelsernas jämställdhetsexperter är de organ som främst handhar myndighetsuppgifter på jämställdhetsområdet. Enligt utskottets uppfattning bör länsstyrelsernas roll i sammanhanget stärkas. Länsstyrelsernas jämställdhetsexperter bör få ett tydligare och kraftfullare uppdrag att i egenskap av myndighetsrepresentanter initiera och följa upp jämställdhetsarbetet i regionerna.

Ett förtydligande av jämställdhetsexperternas uppdrag skulle förbättra möjligheterna att genomföra samordnade insatser riktade till offentlig och privat verksamhet. Sådana insatser kan exempelvis gälla uppföljning av jämställdhetsplaner, könsfördelning inom olika verksamheter och jämställdhetsarbete i skolan.

Flertalet experter vid länsstyrelserna har i uppgift att utöva någon form av myndighetstillsyn eller annan form av myndighetsutövning. Utskottet anser att även jämställdhetsexperterna bör ha sådana uppgifter. Genom att tillföra länsstyrelserna juridisk kompetens på jämställdhetsområdet skulle effektivitetsvinster uppstå och ökad samverkan kunna komma till stånd mellan JämO som nationell resurs och länsstyrelserna på den regionala nivån.

Enligt utskottet bör det vidare prövas om en del av de medel som regeringen nu avsätter till särskilda jämställdhetsinsatser via anslaget C 2 i stället skulle kunna specialdestineras till länsstyrelserna.

Mot bakgrund av vad som här anförts förordar utskottet att en utredning tillsätts med uppgift att utarbeta förslag om hur den regionala nivån i jämställdhetsarbetet kan stärkas.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A804 yrkande 2 (v). Motion A807 yrkande 3 (mp) avstyrks i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *regionalt jämställdhetsarbete*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A804 yrkande 2 och
med avslag på motion 1998/99:A807 yrkande 3 som sin mening ger
regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Regionalt jämställdhetsarbete (mom. 10)

Barbro Johansson (mp) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **3 Jämställdhetslagens tillämpningsområde och Jämställdhetsombudsmannens uppdrag i övrigt** som börjar med ”Med anledning av” och slutar med ”A807 yrkande 3 (mp)” bort ha följande lydelse:

Länsexperter i jämställdhetsfrågor har till uppgift att föra ut den nationella jämställdhetspolitiken på regional och lokal nivå. Enligt utskottets uppfattning bör länsexperterna även ha till uppgift att utöva tillsyn över jämställdhetslagens tillämpning på regional nivå. Utskottet ser detta som ett nödvändigt och viktigt komplement till JämO:s verksamhet. Detta bör ges regeringen till känna.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A807 yrkande 3 (mp). Motion A804 yrkande 2 (v) avstyrks i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *regionalt jämställdhetsarbete*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A807 yrkande 3 och
med avslag på motion 1998/99:A804 yrkande 2 som sin mening ger
regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. JämO:s uppdrag i övrigt (mom. 11)

Barbro Johansson (mp) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **3 Jämställdhetslagens tillämpningsområde och Jämställdhetsombudsmannens uppdrag i övrigt** som börjar med ”I konsekvens med” och slutar med ”Ub454 yrkande 5 (v) avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att JämO:s uppdrag att följa upp och utvärdera jämställdhetslagens tillämpning bör förstärkas. Ombudsmannens kompetensområde bör vidgas så att det omfattar hela samhällslivet, och inte som i dag endast arbetslivet. Det vidgade kompetensområdet bör fastställas i lag.

Enligt utskottets uppfattning bör tilläggsdirektiv med denna innebörd ges till den utredare som gör en översyn av vissa delar av jämställdhetslagen. Tilläggsdirektiven bör innefatta uppdrag dels att klarlägga och vidga JämO:s lagstadgade kompetensområde, dels att undersöka hur JämO kan underställas riksdagen.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A807 yrkande 2 (mp). Övriga i sammanhanget behandlade motionsyrkanden avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *JämO:s uppdrag i övrigt*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A807 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1998/99:A805 yrkande 4 och 1998/99:Ub454 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

16. Kvotering (mom. 12)

Mikael Odenberg, Kent Olsson, Patrik Norinder och Christel Anderberg (alla m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnitt 4 **Attityder, meriter, kvotering m.m.** bort ha följande lydelse:

Utskottet har uppfattningen att det inte är möjligt att åstadkomma jämställdhet via lagstiftning. Jämställdhet är i grunden en fråga om inställningar och attityder. För att åstadkomma jämställdhet krävs därför dialog, samförstånd och långsiktigt arbete.

Utskottet tar avstånd från kvotering. Genom kvotering kan man snabbt åstadkomma statistisk jämställdhet. Samtidigt kan kvotering innebära att man inte för viktiga diskussioner om *varför* det är underrepresentation av kvinnor på beslutspositioner eller i politiken. Detta kan i sin tur leda till att man inte löser det bakomliggande problemet.

Den väg till jämställdhet som utskottet förordar – dialog, samförstånd och långsiktigt arbete – är betydligt svårare än att gå via lagstiftning och kvotering. Utskottet hyser dock den fasta övertygelsen att just dialog, samförstånd och långsiktigt arbete i längden utgör det enda hållbara och vettiga sättet att uppnå ett jämställt samhälle.

Utskottet tillstyrker motion A802 yrkande 15 (m) och avstyrker motion A807 yrkande 5 (mp).

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *kvotering*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A802 yrkande 15 och med avslag på motion 1998/99:A807 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

17. Opinionsbildning kring föräldraledighet (mom. 14)

Stefan Attefall och Maria Larsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt 4 **Attityder, meriter, kvotering m.m.** som börjar med ”I motionerna A810 (kd)” och slutar med ”A811 yrkande 6 (fp) bör avslås” bort ha följande lydelse:

För att jämställdhet skall uppnås är det viktigt att både mans- och kvinno- rollerna samtidigt förändras och att de möter varandra i gemensamt arbete för hem, familj och samhälle. Vidare är det angeläget att arbetet med hem och familj görs synligt, och att mannen och kvinnan delar på ansvaret för detta. En jämnare fördelning mellan förvärvsarbete och vård av barn skulle föra

med sig många positiva effekter i form av ökad familjestabilitet och inte minst bättre kontakt mellan pappor och barn. Fäder måste enligt utskottets uppfattning uppmuntras att ta aktiv del i sina barns liv. De bör inte bara förväntas ta ut "pappamånaden" i föräldraförsäkringen utan också uppmuntras att dela övrig föräldraledighet med modern.

Många pappor som vill vara föräldralediga eller arbeta deltid möter en negativ attityd från arbetskamrater och arbetsgivare. Utskottet vill starkt förorda opinionsbildande insatser från stat och kommun tillsammans med fackliga organisationer för att främja föräldraledighet. Insatserna måste vara inriktade på att arbetsgivare skall övertygas om att föräldraledighet höjer individens kompetens, och att arbetsgivaren därmed har anledning att uppmuntra sådan ledighet. Den offentliga sektorns arbetsgivare bör utgöra goda föredömen och på olika sätt uppmuntra manliga anställda att ta ledigt med sina barn. Om män i ökad utsträckning tar föräldraledigt för det på sikt också med sig att kvinnors ställning på arbetsmarknaden förbättras.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A810 yrkande 2 (kd) och avstyrker motion A811 yrkande 6 (fp) i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *opinionsbildning kring föräldraledighet* att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A810 yrkande 2 och med avslag på motion 1998/99:A811 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

18. Opinionsbildning kring föräldraledighet (mom. 14)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **4 Attityder, meriter, kvotering m.m.** som börjar med "I motionerna A810 (kd)" och slutar med "A811 yrkande 6 (fp) bör avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill starkt förespråka en opinionsbildande kampanj för föräldraledighet i allmänhet och pappaledighet i synnerhet. Skall pojkar och flickor ges en uppväxt som lägger en trygg grund för deras manliga respektive kvinnliga identitet är det enligt utskottets uppfattning viktigt att både män och kvinnor finns i den vardagliga omgivningen. Män måste ges möjlighet att mer aktivt delta i barnens utveckling. Fler män i näringsliv, politik och samhälle måste uppmuntras att vara förebilder och förena karriär och pappansvar.

Vad som här anförts om opinionsbildande insatser bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker därmed motion A811 yrkande 6 (fp). Motion A810 yrkande 2 (kd) avstyrks i den mån den inte kan anses tillgodosedd med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *opinionsbildning kring föräldraledighet* att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A811 yrkande 6 och med avslag på motion 1998/99:A810 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Meritvärdering m.m. (mom. 16)

Stefan Attefall och Maria Larsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **4 Attityder, meriter, kvotering m.m.** som börjar med ”I motion A810 (kd)” och slutar med ”A810 yrkande 3 och 5 (kd)” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att hemarbete och anhörigvård skall ha ett meritvärde vid ansökan om arbete respektive olika utbildningar. Genom kraftfulla informationsinsatser riktade till arbetstagare och fackförbund samt arbetsgivare och deras organisationer bör det enligt utskottets mening vara möjligt att påverka opinionen i positiv riktning. Utskottet anser att arbetsgivare inom den offentliga sektorn bör utgöra goda föredömen när det gäller att uppmuntra manliga anställda att ta ledigt med sina barn.

Enligt utskottets uppfattning bör arbete i hemmet uppvärderas, synliggöras och få ökad status. Hemarbete bör få ett meritvärde på arbetsmarknaden liksom vid ansökan om inträde till högskolan. Hemarbete ställer stora krav på organisation, simultankapacitet och ekonomisk planering. Utskottet anser att det måste bli en självklarhet att samhället betraktar hemarbete som ett arbete jämförbart med andra yrkesinsatser. Motionerna A805 yrkande 2 (kd) och A810 yrkandena 3 och 5 (kd) tillstyrks av utskottet.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *meritvärdering m.m.* att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A805 yrkande 2 samt 1998/99:A810 yrkandena 3 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

20. Mansrollen (mom. 17)

Barbro Johansson (mp) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnitt **5 Mansrollen** bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är det hög tid för män att mer aktivt diskutera och förändra mansrollen. Det räcker inte att kvinnor diskuterar jämställdhet och könsroller när det är mansrollen och dess schabloner, som är det största problemet.

En av de faktorer som kan bidra till en förändrad mansroll är kortare arbetstid. Det är inte bara när barnen är små som män och kvinnor behövs för sina barn. Föräldrar måste också orka vara tillsammans med sina barn när de blir äldre. Därför krävs sänkt veckoarbetstid. Kortare arbetstid per vecka

skulle ha positiva effekter på mansrollen och ge mer utrymme för barn och närmiljö i vardagen.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motion A801 yrkande 4 (mp). Motion A807 yrkande 13 (mp) får anses tillgodosedd med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *mansrollen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A801 yrkande 4 och 1998/99:A807 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

21. Kunskapslyftet (mom. 18)

Mikael Odenberg, Kent Olsson, Patrik Norinder och Christel Anderberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **6 Vissa frågor rörande vuxenutbildning och arbetsmarknadspolitiska insatser m.m.** som börjar med ”Med anledning av” och slutar med ”A802 yrkande 5 (m) avstyrks” bort ha följande lydelse:

Enligt en undersökning som presenterats av AMS tycks det vara svårare för unga kvinnor än för unga män att få heltidsarbete. Detta medför att kvinnorna söker sig till studier i stället. Många går till det s.k. Kunskapslyftet. Utskottet anser att det finns anledning att undersöka om studiesatsningen kan få som oförutsedd konsekvens att unga kvinnors försvagade situation på arbetsmarknaden döljs genom att kvinnor i större utsträckning än män ägnar sig åt studier. En utredning av Kunskapslyftet bör göras, vilket bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker motion A802 yrkande 5 (m).

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *Kunskapslyftet*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A802 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

22. Åtgärder för invandrarkvinnor (mom. 19)

Margareta Andersson (c), Stefan Attefall (kd) och Maria Larsson (kd) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnitt **6 Vissa frågor rörande vuxenutbildning och arbetsmarknadspolitiska insatser m.m.** som börjar med ”I motionerna A810 (kd)” och slutar med ”A808 yrkande 3 (c)” bort ha följande lydelse:

De problem och svårigheter som invandrare möter på arbetsmarknaden är särskilt uttalade för kvinnor. Invandrarkvinnorna hamnar ofta sist i kön till arbete och har ofta mycket svårt att få en anställning. Bland de invandrarkvinnor som har eller har haft arbete har många varit verksamma inom industri eller servicenäringar där fysiskt och psykiskt påfrestande arbeten är vanligt förekommande. Detta, i kombination med att de i större utsträckning

än svenska kvinnor har dubbelarbete, har fört med sig att de oftare drabbas av belastnings- och förslitningsskador.

Utskottet anser att belastningsskadorna måste förebyggas så att förtids-pensioneringar kan motverkas. Vidare är det viktigt att förhindra att allt fler invandrarkvinnor ställs utanför arbetsmarknaden.

Invandrarkvinnornas kompetens måste tas till vara. Deras språkkunskaper och specifika kännedom om kulturen i andra länder bör användas inom exempelvis exportindustrin. Mot denna bakgrund förordar utskottet att en särskild undersökning genomförs bland invandrarkvinnor när det gäller kompetens som kan vara till nytta för exportverksamhet. Personer med lämplig kompetens bör erbjudas utbildning om svenskt arbetsliv. Likaså bör ett särskilt företagsstöd för gruppen övervägas.

Av det anförda följer att utskottet tillstyrker motionerna A808 yrkande 3 (c) och A810 yrkande 11 (kd).

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. *beträffande åtgärder för invandrarkvinnor*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A808 yrkande 3 och 1998/99:A810 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Särskilda yttranden

1 Jämställdhet och offentlig sektor

Elver Jonsson (fp) anför:

Att reformera den offentliga sektorn är enligt Folkpartiet en av de viktigaste jämställdhetsreformerna. I praktiken råder det en monopolsituation inom stora delar av denna skattefinansierade sektor. Om lönerna skall bli mer rättvisa där krävs det att de offentliga monopolen bryts så att fler arbetsgivare får möjlighet att utföra offentligt finansierade tjänster inom bl.a. vård och skola. Det är angeläget att anställda där får ta del av den dynamik som det innebär att ha fler arbetsgivare att välja mellan.

Genom att bryta de facto-monopolen blir kvaliteten i verksamheten bättre samtidigt som skattebetalarnas kostnader minskar. För de anställda i offentligt finansierad verksamhet medför det att de får dels fler arbetsgivare att välja mellan, dels förbättrade möjligheter till avknoppning eller expansion. Om kvinnor startade företag i samma utsträckning som män tidigare har gjort, och anställer var sin person, skulle detta innebära ca 400 000 nya arbetstillfällen.

2 Jämställdhetslagens tillämpningsområde

Elver Jonsson (fp) anför:

Folkpartiet anser att även studenter skall omfattas av lagregler om sexuella trakasserier. Den strängare lagstiftning mot sexuella trakasserier som införts gäller inte studenter trots att dessa befinner sig i en liknande situation som arbetstagare. Det är viktigt att studenters situation uppmärksammas när det gäller sexuella trakasserier.

3 Kvotering

Barbro Johansson (mp) anför:

Vid tillsättning av tjänster inom myndigheter och statliga verk bör kvotering av underrepresenterat kön göras i de fall lika meriter föreligger. I sådana fall är det enligt Miljöpartiets uppfattning angeläget med positiv särbehandling.

4 Jämställdhetsperspektiv hos myndigheter och medier

Barbro Johansson (mp) anför:

Miljöpartiet anser att det är viktigt att ett jämställdhetsperspektiv finns med på alla samhällsområden. Jämställdhetsaspekter bör alltså beaktas i alla beslut, vid utformning av alla verksamheter och i stort sett på alla områden i samhället.

En metod för mainstreaming, eller "jämtgrering", har tagits fram av Kommunförbundet. Det är den s.k. 3R-metoden där R:en står för representation, resurser och realia. Metoden synliggör det som inte är jämställt och ger

möjlighet att konkret åtgärda problem. Den har med goda resultat tillämpats bl.a. inom Växjö kommun. Miljöpartiet anser att regeringen skall verka för att 3R-metoden tillämpas inom alla statliga myndigheter och utredningar.

Också i medierna är det enligt Miljöpartiet angeläget att lyfta fram jämställdhetsaspekter. Den kvinnobild som visas där är många gånger stereotyp: kvinnan som madonna – oskyldig och passiv – eller kvinnan som sexualiserat objekt – oren och normbrytande. Från Miljöpartiets sida vill vi att ungdomar skall få möta en mer realistisk kvinnobild. Vi vill därför att stöd skall utgå till projekt inom medierna – veckotidningar, radio och TV – för att visa kvinnan så som hon är i verkligheten och för att ge ungdomar styrka och självförtroende.

5 Mansrollen

Barbro Johansson (mp) anför:

Miljöpartiet anser att jämställdhetsarbetet bör föras av både kvinnor och män. Hittills har kampen för jämlikhet mellan könen nästan uteslutande förts av kvinnor. Men männen bör – och många män vill – ta sitt ansvar i jämställdhetsarbetet. Vi miljöpartister anser att det är av största vikt att männens roll undersöks, analyseras och förändras. En tvärpolitisk utredning bör tillsättas för att analysera den nya mansrollen och hur den skall föras ut till allmänheten. Regeringen bör vidare ta initiativ i FN till en världskonferens om mansrollen och dess konsekvenser på alla samhällsområden.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	4
Inledning.....	4
1 Mål och inriktning.....	4
2 Löneskillnader – allmänna frågor, jämställdhetslagen och Jämställdhetsombudsmannens roll.....	8
3 Jämställdhetslagens tillämpningsområde och Jämställdhetsombudsmannens uppdrag i övrigt.....	14
4 Attityder, meriter, kvotering m.m.	16
5 Mansrollen	20
6 Vissa frågor rörande vuxenutbildning och arbetsmarknadspolitiska insatser m.m.	21
Hemställan	24
Reservationer.....	27
1. Mål för jämställdhetspolitiken (mom. 1), (c)	27
2. Inriktning av jämställdhetspolitiken (mom. 2), (m)	27
3. Inriktning av jämställdhetspolitiken (mom. 2), (fp)	28
4. Jämställdhet och offentlig sektor m.m. (mom. 3), (m)	29
5. Undanröjande av löneskillnader (mom. 4), (kd)	29
6. Undanröjande av löneskillnader (mom. 4), (fp)	30
7. Män i skola, vård och omsorg (mom. 5), (fp)	30
8. Jämställdhetslagen och lönediskriminering (mom. 6), (c)	31
9. Ny utredning om lönediskriminering (mom. 7), (fp)	31
10. JämO:s roll i lönediskrimineringsfrågor (mom. 8), (kd)	32
11. JämO:s roll i lönediskrimineringsfrågor (mom. 8), (fp).....	33
12. Jämställdhetslagens tillämpningsområde (mom. 9), (v).....	33
13. Regionalt jämställdhetsarbete (mom. 10), (v).....	34
14. Regionalt jämställdhetsarbete (mom. 10), (mp).....	35
15. JämO:s uppdrag i övrigt (mom. 11), (mp)	35
16. Kvotering (mom. 12), (m).....	36
17. Opinionsbildning kring föräldraledighet (mom. 14), (kd).....	36
18. Opinionsbildning kring föräldraledighet (mom. 14), (fp)	37
19. Meritvärdering m.m. (mom. 16), (kd).....	38
20. Mansrollen (mom. 17), (mp).....	38
21. Kunskapslyftet (mom. 18), (m).....	39
22. Åtgärder för invandrarkvinnor (mom. 19), (kd, c).....	39
Särskilda yttranden	41
1 Jämställdhet och offentlig sektor, (fp).....	41
2 Jämställdhetslagens tillämpningsområde, (fp)	41
3 Kvotering, (mp)	41
4 Jämställdhetsperspektiv hos myndigheter och medier, (mp).....	41
5 Mansrollen, (mp).....	42